

Erfarenheter om tillgänglighet och delaktighet i Raseborg bland personer med olika funktionsvariationer- en kvaliativ studie

Cecilia Löfgren

Masterarbete Högre YH

Rehabilitering

2018

MASTERARBETE	
Arcada	
Utbildning:	Högre YH, Rehabilitering
Identifikationsnummer:	6732
Författare:	Cecilia Löfgren
Arbetets namn:	Erfarenheter om tillgänglighet och delaktighet i Raseborg bland personer med olika funktionsvariationer- en kvaliativ studie
Handledare (Arcada):	Annikki Arola
Uppdragsgivare:	Raseborgs stad, Enheten för handikappservice
Sammandrag: Omkring 10 procent av världens befolkning eller ca 650 miljoner människor har en funktionsvariation. Personer med funktionsvariationer möter ofta omgivningar, produkter eller service på allmänna ställen som är svårtillgängliga. Syftet: Masterarbetets syfte var att utreda erfarenheter om tillgänglighet och delaktighet i Raseborg bland personer med olika funktionsvariationer samt utreda tillgänglighetsombudsmännens professionella erfarenheter och kunskap om tillgänglighetsfrågor. Metod: Den kvalitativa datainsamlingsmetoden baserade sig på en fokusgruppintervju och fyra idividuella intervjuer. Fokusgruppen bestod av personer från olika handikappföreningar, äldrerådet och en person med barnvagn. De individuella intervjuerna genomfördes med tillgänglighetsombudsmän i Finland som arbetar med tillgänglighetsärenden. Resultat: Gruppdeltagarnas uppfattning om delaktighet är kopplat till den fysiska miljön. De var eniga om att delaktighet och tillgänglighet hör ihop. För informanterna handlade delaktighet om att man har en möjlighet att välja om man vill vara delaktig eller inte. Gruppdeltagarna ansåg att tillgänglighetsärenden skulle underlättas om Raseborg hade en handikappinformatör eller tillgänglighetsombudsman som man kunde vända sig till direkt. Tillgänglighetsombudsmännen upplevde ibland organisationernas verksamhet som ett hinder eftersom det tar tid innan informationen når ut till allmänheten. De upplevde även att de hade fina möjligheter att vara med och påverka samhället, t.ex. genom att ge utbildning och öka medvetenheten om olika behov som förekommer. Diskussion: En smidig och fungerande tillgänglighetsprocess som stöder ökad tillgänglighet och upplevelsen av delaktighet behövs, samt klara och tydliga direktiv om vart och till vem man kan vända sig beroende på vilket ärende man har. Tillgänglighetsprocessen kunde underlättas om det fanns en tillgänglighetsombudsman eller en handikappinformatör.	
Nyckelord:	Universal design, accessibility, participation, disability, environment
Sidantal:	50
Språk:	svenska
Datum för godkännande:	25.09.2018

MASTER'S THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Master's degree, Rehabilitation
Identification number:	6732
Author:	Cecilia Löfgren
Title:	Erfarenheter om tillgänglighet och delaktighet i Raseborg bland personer med olika funktionsvariationer-en kvalitativ studie
Supervisor (Arcada):	Annikki Arola
Commissioned by:	Raseborgs Stad, The handicap service unit
Abstract: About 10 percent of the world's population or about 650 million people have a functional variation. People with functional variations often encounter environments, products or services in public places that are difficult to access. Aim: The aim of the thesis work was to investigate experiences about accessibility and participation in Raseborg among people with different functional variations, and to investigate accessibility representatives' professional experiences and knowledge about accessibility issues. Method: This work is a qualitative study based on one focus group interview and four individual interviews. The focus group consisted of people from different disability associations, the elderly council and one person with a pram. The individual interviews were conducted with accessibility representatives in Finland who work with accessibility issues. Results: The group participants' view about accessibility is much connected to the physical environment. They agreed that accessibility participation are connected. For the informants, participation is an opportunity to choose whether or not to participate. The group participants felt that accessibility issues could be facilitated if Raseborg had a handicap informer or a accessibility representative that could be addressed directly. The accessibility representatives sometimes experience that the organization's activities as an obstacle since it takes time before the information reaches the public. Their experience is that they have good opportunities to influence the society by providing education and by raising awareness of different needs that occur. Discussion: A flexible and functional accessibility process that supports increased accessibility and experience of participation is needed, as well as clear and precise directives about whom to turn to, depending on the case. A accessibility representative or a handicap informer could facilitate the accessibility process.	
Keywords:	Universal design, accessibility, participation, disability, environment
Number of pages:	50
Language:	Swedish
Date of acceptance:	25.09.2018

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	YAMK, Kuntoutus
Tunnistenumero:	6732
Tekijä:	Cecilia Löfgren
Työn nimi:	Erfarenheter om tillgänglighet och delaktighet i Raseborg bland personer med olika funktionsvariationer-en kvaliativ studie
Työn ohjaaja (Arcada):	Annikki Arola
Toimeksiantaja:	Raaseporin Kaupunki, Vammaispalvelun yksikkö
Tiivistelmä: Maailman väestöstä noin 10 prosentilla, tai noin 650 miljoonalla ihmisellä on toimintavariaatioita. He kohtaavat usein ympäristöjä, tuotteita tai palveluita yleisillä paikoilla, jotka on suunnittelu siten, että heidän on niitä vaikea käyttää. Tavoite: maisterityön tavoite oli tutkia henkilöiden, joilla on toimintavariaatio, kokemuksia esteettömyydestä ja mahdollisuudesta osallisuuteen Raaseporissa sekä mikä on esteettömyysasiamiesten kokemus ja käsitys esteettömyydestä. Menetelmä: Kvalitatiivinen tutkimus, joka perustui haastatteluihin. Fokusryhmä- haastatteluihin osallistui henkilöitä eri vammaisyhdistyksistä, ikäntyneitä ja lasten rattaiden kanssa kulkevia. Yksilölliset haastattelut toteutettiin esteettömyysasiamiehille, jotka työskentelevät esteettömyysasioiden parissa Suomessa. Tulokset: Fokusryhmähaastatteluun osallistuneiden mielestä mahdollisuus osallistumiseen liittyivät fyysiseen ympäristöön. He olivat yksimielisiä siitä, että osallistuminen ja esteettömyys liittyvät yhteen. Haastattelut käsittivät osallisuuden mahdollisuutena valita itse haluaako osallistua vai ei. Heidän mielestään esteettömyyttä vähentäisi, jos Raaseporissa olisi esteettömyysasiamies tai vastaava, jonka puoleen voisi kääntyä ongelmatilanteissa. Esteettömyysasiamiehet kokivat organisaatioiden olevan esteenä tai hidasteena informaation eteenpäin viemisessä. Toisaalta he kokivat hyvänä mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskuntaa esimerkiksi kouluttamalla ja lisäämällä tietoisuutta erilaisista tarpeista, joita tulee esille. Keskustelu: Tarvitsemme sujuvan ja toimivan esteettömyysprosessin, jonka avulla lisätään esteettömyyttä ja mahdollisuutta osallistumiseen. Esteettömyysprosessi tulisi sujuvammaksi, jos tiedossa olisi selkeät ohjeet keneen puoleen kääntyä esteettömyyskysymyksissä.	
Avainsanat:	Universal design, accessibility, participation, disability, environment
Sivumäärä:	50
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	25.09.2018

INNEHÅLL

FÖRORD

1	INLEDNING.....	9
2	BAKGRUND.....	11
2.1	Delaktighet.....	11
2.2	Omgivningens betydelse för tillgänglighet och delaktighet	14
2.3	Universal Design	17
2.3.1	<i>De sju principerna om Universal Design.....</i>	<i>17</i>
2.4	Tillgänglighet och Delaktighet och Universal Design.....	18
2.5	Tillgänglighetsombudsmän och deras arbetsuppgifter.....	22
2.6	Nuvarande praxis i Raseborg gällande tillgänglighetsfrågor.....	23
3	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	24
4	MATERIAL OCH METOD.....	25
4.1	Urval och datainsamling för fokusgrupp.....	26
4.2	Urval och datainsamling för individuella intervjuer.....	28
4.3	Analys.....	29
4.4	Etiska överväganden.....	29
5	RESULTAT.....	31
5.1	Delaktigheten kopplas till den fysiska miljön.....	31
5.2	Informanternas erfarenheter av tillgänglighetsprocessen vid tillgänglighetsärenden.....	33
5.3	Ett samhälle som är anpassat för alla.....	36
6	DISKUSSION.....	38
6.1	Metoddiskussion.....	41
7	AVSLUTNING.....	45

KÄLLOR.....	46
--------------------	-----------

BILAGA 1 Brev till tillgänglighetsombudsman svenska

BILAGA 2 Brev till tillgänglighetsombudsman finska

BILAGA 3 Brev till föreningsordförande

BILAGA 4 Brev till föreningsmedlem

BILAGA 5 Informerat samtycke

BILAGA 6 Tiedottajen hyväksyminen

BILAGA 7 Intervjuguide för fokusgrupp

BILAGA 8 Intervjuguide för tillgänglighetsombudsmän svensk/finsk

Figurer

Figur 1. ICF	11
Figur 2. Olika former av delaktighet av Molin (2004).....	13
Figur 3. Omgivningsfaktorer utifrån ICF.....	16
Figur 4. De sju principerna för universal design.....	18

Tabell

Tabell 1. De 16 olika föreningarna.....	26
Tabell 2. De 8 olika föreningarna.....	26

FÖRORD

Jag vill rikta ett tack till Arcada för att ni ger studerande möjlighet att fördjupa sig ämnet Universal Design, delaktighet och tillgänglighet. Det är ett viktigt område som berör alla människor i alla åldrar och oberoende av funktionsvariation. Mitt intresse har väckts att lära mig mera inom området och därmed delge mina kunskaper vidare. Ett speciellt tack till mina inspirerande lärare Ira Jeglinski-Kankainen och Annikki Arola på Arcada, det är genom er som jag nu ser på min omgivning med UD-glasögon på.

Jag vill även tacka Raseborgs stad som är beställare till mitt masterarbete och som vill arbeta för att få en förbättrad tillgänglighetsprocess och därmed stödja till ökad tillgänglighet och ökad upplevelse av delaktighet för invånarna.

Slutligen vill jag tacka min familj och mina kolleger på Raseborgs Fysioterapi som ger mig frihet att studera och förverkliga mina drömmar.

1 INLEDNING

Omkring 10 procent av världens befolkning eller ca 650 miljoner människor har ett funktionshinder (Global Finland 2014). Nordlund-Spiby (2018) på Institutet för Hälsa och Välfärd (THL) har uppdaterat nya begrepp och benämningar när man talar om funktionshinder och funktionsnedsättningar. De nya begreppen är nu funktionsvariation och funktionsrätt. Funktionsrätt betyder att alla personer bör ha lika rättighet att kunna fungera i olika situationer oberoende på hurdan funktionsnedsättning man har och vilka hinder som förekommer i vår omgivning. Funktionsvariation betyder att alla personer har egna samlingar av färdigheter, styrkor och svagheter. Funktionsvariationer skiljer sig från det som är standard när det handlar om fysiska, psykiska eller kognitiva funktioner. En funktionsvariation kan vara tillfällig eller permanent. (Nordlund-Spiby 2018) Eftersom THL nu rekommenderar att man använder sig av de nya benämningarna så används i det här arbetet för det mesta benämningen funktionsvariation, förutom när källhänvisningen kommer från FN: konventionen där de uttryckligen talar om funktionsnedsättningar.

Personer med en funktionsvariation möter ofta omgivningar, produkter eller service på allmänna ställen som är designade på ett sätt att de är svårtillgängliga för personer med funktionsvariationer (Björk 2015 s. 86 & 2013 s. 1). FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning skall bidra till att stärka mänskliga rättigheter för personer med funktionsvariationer. Det betyder att personer med funktionsvariationer skall ha samma rättigheter och frihet, utan diskriminering, det gäller alla medborgerliga och politiska rättigheter men också ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Europeiska Unionen (EU) ratificerade sig till konventionen redan år 2010. Hittills har 160 länder ratificerat konventionen. (Finlands FN-förbund 2015 s. 2) Finland gick med i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning år 2006 men ratificerade sig först 2016 (Riksdagens justitesombudsman 2018). När länderna har ratificerat konventionen så förbinder sig länderna att säkerställa att personer med t.ex. en funktionsvariation är berättigade till den service och det rättsskydd som de borde ha rätt till att få enligt konventionen. Alla stater som ratificerat konventionen har förbundit sig till att se över bestämmelser och riktlinjer för universellt skapande och för tillgänglighet (Myndighet för delaktighet 2015 s. 9, Riksdagens justitesombudsman

2018). FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har också stor betydelse när det handlar om förändring och attityder till personer med funktionsvariation (Finlands FN-förbund 2015, s 5).

Enligt Sherlaw & Hudebine (2015, s.11) har det enligt olika organisationer för funktionsvariationer visat sig att FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning erbjuder den mest tillfredsställande strukturen och standarden för att stödja personer med funktionsvariationer. Konventionen har också fungerat som en milstolpe i strävan att stödja och skydda personer med funktionsvariationer och deras rättigheter.

Finland har fyra lagar som borde följas så att tillgänglighet och delaktighet hos personer i samhället blir mera optimal. Den första lagen är Finlands grundlag Finland (1999/731) som bl.a innebär att den skall säkra människovärdets integritet och varje individs rätt till frihet och rättigheter samt främja rättvisa i samhället. Grundlagen säkrar också att ingen får särbehandlas p.g.a. kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp. Lagen säger också att alla har rätt till liv och personlig frihet, integritet och trygghet. Den andra lagen är lagen om markanvändning och byggande (1999/132) som innebär justering av områdesanvändningen och byggandet för att frambringa förutsättningar för en bra livsmiljö och stödja en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar utveckling. Lagen skall också säkra att alla har möjlighet att delta i beredning av ärenden. Den tredje lagen är diskrimineringslagen (2014/1325) enligt där konstateras att bl.a. att ingen får diskrimineras på grund av sin ålder, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person. För att detta skall kunna följas krävs det att omgivningen blir tillgänglig så att personer inte behöver vara utanför och känna sig diskriminerade för att de inte kan vara delaktiga p.g.a. att omgivningen är t.ex. hindrande. Den fjärde lagen är vår omfattande Hälso- och sjukvårdslag (2010/1326) vars avsikt är att trygga och upprätthålla befolkningens hälsa, välfärd, arbets- och funktionsförmåga och sociala trygghet. Lagen skall också stöda till att minska hälsoskillnaderna mellan befolkningsgrupperna, tillgodose för lika tillgång, kvalitet och patientsäkerhet när det gäller den service som befolkningen behöver, öka klientorienteringen i hälso- och sjukvårdstjänsterna, samt förbättra grundvårdens villkor m.m. (Finlex)

I mitt dagliga arbete som fysioterapeut i Raseborg kommer jag i kontakt med personer som är beroende av att tillgängligheten förbättras för att de skall kunna uppleva ökad delaktighet. Det finns ett behov att utreda vilka erfarenheter som personer med olika funktionsvariationer har om tillgänglighet och delaktighet i Raseborg. Detta har inte utretts tidigare och staden önskar förbättra sin tillgänglighet för personer med funktionsvariationer. Raseborgs Stad är beställare till detta arbete och därför har jag beslutit mig för att se närmare på detta.

2 BAKGRUND

Alla människor har rätt till ett samhälle som är tillgängligt så att de kan få möjlighet till delaktighet. FN-konventionens artikel 9 redogör för tillgänglighet. Det handlar om att personer med funktionsvariationer skall ha lika möjlighet som alla andra att leva självständigt och ha möjlighet att delta i olika aktiviteter. De länder som har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar har förbundit sig att ta fram regler och riktlinjer för Universal Design samt riktlinjer för tillgänglighet. (Myndighet för delaktighet 2015 s, 9, FN-konventionen 2008 s,45, FN-s webbsida)

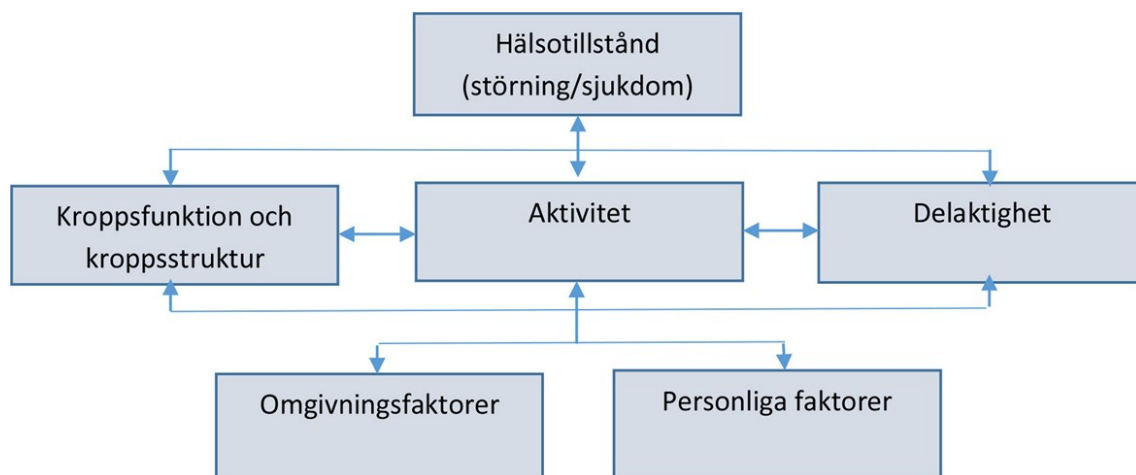
Tillgänglighet är en grund för att delaktighet lättare skall upplevas, d.v.s omgivningen bör vara tillgänglig för att man skall kunna delta (Molin 2006, s 64). Enligt FN-konventionen (2008) innebär tillgänglighet att allmänna platser och lokaler där allmän verksamhet sker borde vara tillgängliga för alla, oberoende av funktionsvariation. Även transportmedel och information som finns omkring oss borde vara lättillgänglig. Det finns många hinder i omgivningen, en del hinder går enkelt att åtgärda. Om alla direktiv skulle följas och man skulle planera och bygga rätt från början så skulle det öka tillgängligheten för många människor. (FN-konventionen 2008, s 45-46, Myndighet för delaktighet 2015 s, 6)

2.1 Delaktighet

ICF är klassifikationen av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa. ICF är utvecklad av Världshälsoorganisationen (WHO). ICF definierar delaktighet som *“en persons engagemang i en livssituation”* och engagemang som att *”att delta, ingå i eller*

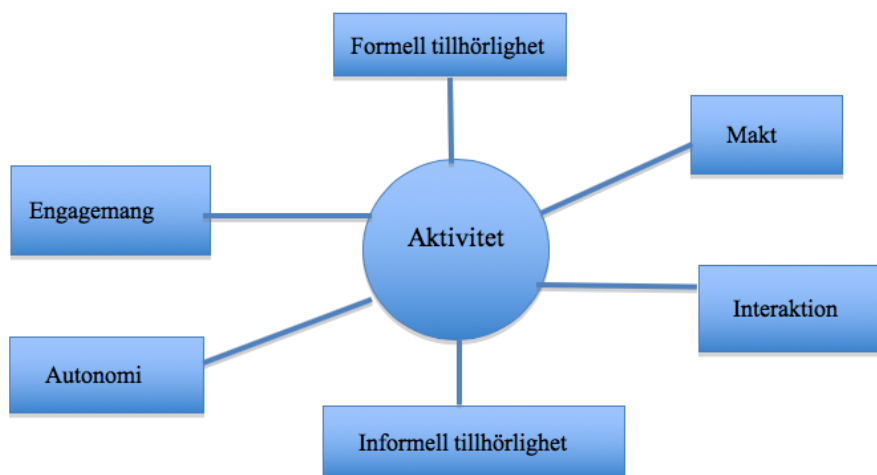
att vara involverad inom ett livsområde, att vara accepterad eller att ha tillgång till nödvändiga resurser” (ICF 2015, s.18, 115) .

ICF (2015) definierar aktivitet som “en persons utförande av en uppgift eller handling”. Inom ICF innebär aktivitet också en persons engagemang i en livssituation, se Figur 1. ICF tar upp olika delar av aktivitet och delaktighet som handlar om lärande och hur man använder kunskapen, allmänna uppgifter och krav, kommunikation, mänskliga interaktioner, relationer m.m. Alla dessa delar är viktiga och påverkar delaktigheten. Komponenterna i ICF är beroende av varandra, om det sker en förändring i en delkomponent så påverkas en eller flera delkomponenter. Förändringarna kan vara positiva eller negativa.

Figur 1. Interaktion mellan de olika delarna i ICF (ICF 2015, s. 22)

Molin (2004) redogör för olika former av delaktighet (se Figur 2.) Han menar att begreppet engagemang är av stor betydelse när man pratar om delaktighet. Om en person skall kunna vara engagerad i det hen gör så måste hen ha en medvetenhet, tillgång och ett intresse för verksamheten. Ett engagemang kräver inte alltid aktivitet d.v.s hen kan aktivt vara med i en verksamhet men samtidigt visa oengagemang (Molin, 2004, s. 66).

Figur 2 . Olika former av delaktighet av Molin (2004)

Molin (2004) diskuterar vidare delaktighetsbegreppet och redogör för formell och informell tillhörighet. Molin menar att formell tillhörighet betyder att man tillhör ett socialt kontext, man behöver inte vara accepterad, emedan informell tillhörighet handlar om en subjektiv upplevelse av tillhörighet och man har en känsla av att vara accepterad (Molin 2004, s.69-71).

Begreppet autonomi förekommer också inom delaktighet. Man gör egna val och har en rättighet att bestämma över sitt liv. Det är också viktigt att komma ihåg att man har rätt att välja att inte delta i en aktivitet. Autonomi är också beroende på i vilket kontext man befinner sig i (Molin 2004, s. 71).

Molin (2004) redogör även för makt och delaktighet. Ekonomi och makt kan ha inflytande på delaktighet. Makt innebär också personens egen makt över en situation, makt att bestämma i en viss situation. Ekonomiska resurser inverkar också på delaktighets påverkan, det kan vara fråga om de personliga ekonomiska resurserna, men även kommunens ekonomi påverkar hur man har möjlighet att anpassa omgivningen. (Molin 2004, s.73-74). Folkhälsomyndigheten i Sverige är en nationell kunskapsmyndighet som arbetar för en bättre folkhälsa. De betonar också delaktighetsbegreppet och samhällets påverkan. Alla människor skall kunna få möjlighet att vara med och påverka på sin livssituation men också vara med och

påverka hur samhället utvecklas. Om man som människa inte får den möjligheten kan det leda till känsla av att man inte är delaktig i samhället. Även Folkhälsan har betydelse för hur människan kan vara delaktig och ha inflytande i samhället. (Folkhälsomyndigheten 2014)

Det sista begreppet inom delaktighet som Molin tar upp är interaktion, det förutsätts att det finns ett samspel i den sociala kontexten för att aktivitet och delaktighet skall kunna upplevas (Molin 2004 s. 67-75).

2.2 Omgivningens betydelse för tillgänglighet och delaktighet

Omgivningsfaktorer definieras av ICF som *“Omgivningsfaktorer utgörs av den fysiska, sociala och attitydmässiga omgivning i vilken människor lever och verkar”* (ICF 2015, s. 157). Att kunna vara delaktig i samhället är mycket beroende av hur tillgänglig miljön omkring en är, men också hurdant engagemang man har i en livssituation. Om omgivningen är tillgänglig så ger den en möjlighet till aktivitet och delaktighet. Behoven är individuella beroende på personens funktionsvariation och ålder. Därför är det viktigt att man har kännedom om och förståelse för hur man kan åtgärda de individuella behoven så att tillgängligheten kan öka. När man utgår från personer som har nedsatt rörelseförmåga och hur de upplever tillgänglighet så handlar det om att de skall kunna förflytta sig utan hjälp på ett tryggt sätt i miljön. För att det skall kunna vara möjligt bör omgivningen vara anpassad; till exempel stora lutningar samt ojämnt och mjukt underlag bör undvikas. Omgivningen bör även vara sådan att det finns andra alternativ än trappor och stora nivåskillnader. Det underlättar även om det finns räcken i omgivningen, och handtag och dörrar skall vara lätta att öppna. Omgivningen bör även vara anpassad så att man ryms att röra sig med rullstol eller andra hjälpmedel och så att omgivningen är nåbar t.ex. informationsdiskar, displayer m.m. (Myndighet för delaktighet 2015 s, 15-16).

Vid synnedsättningar handlar det om att anpassa omgivningen så att man kan röra sig tryggt och få stöd av omgivningen, t.ex. med olika färg- eller andra kontrastmarkeringar som underlättar användningen av t.ex. vit käpp. Information bör delges i alternativa former t.ex. teckenstorlek bör anpassas, eller möjlighet till punktskrift eller syntolkning.

När det gäller att få omgivningen tillgänglig för personer som har hörselnedsättningar eller nedsatt röst- eller talfunktion handlar det om att omgivningen skall vara uppbyggd så att man kan uppfatta larm, och kunna höra eller kommunicera genom alternativa former t.ex. genom en ljudslinga, bilder, teckenspråk eller teckenspråkstolk (Myndighet för delaktighet 2015 s, 16-17).

Personer med nedsatt kognitiv funktionsförmåga kan ha problem med minnet, problemlösning, uppmärksamhet, läsa m.m (Misenberger & Pez 2014 s. 318) När det gäller personer som har nedsatt kognitiv förmåga så gäller det att få omgivningen så lättförståelig som möjligt för att miljön skall bli mera tillgänglig. Här är det viktigt att även webbplatser är lättförståeliga. Informationen bör vara lättförståelig och förståelsen underlättas om man använder sig av bilder, symboler eller stödtecken. (Myndighet för delaktighet 2015 s,17 , Misenberger & Pez 2014 s. 318)

Schneidert et al (2003) betonar omgivningens eller miljöns påverkan för funktion och redogör för tre viktiga principer inom ICF som man kopplar ihop med miljöns påverkan på funktion. Den första principen är universell tillämpning, där alla människor kan få sin hälsa beskriven inom ICF, inte endast en minoritet som vanligtvis beskrivs som funktionshindrade. Den andra principen är ett förenat synsätt som framhäver verkan av både individuella och sociala faktorer som är viktiga för förståelsen av funktionsvariationer samt även fokusering på interventioner. Den tredje principen är att det är en aktivt synsätt som har förståelse för den komplexa och multidimensionella fenomenet som är funktionsvariation. Schneidert et al (2003) betonar också att både omgivningsfaktorer och personliga faktorer är viktiga i konstruktionen av funktionsvariationer (Schneidert et al 2003 s, 591). ICF delar upp omgivningsfaktorerna i fem kapitel och de har alla olika aspekter på omgivningen (ICF 2015, s 157-187, Schneidert et al 2003 s, 591). I Figur 3, beskrivs noggrannare för de olika omgivningsfaktorerna och vad man syftar på.

Kapitel	Omgivningsfaktorer
1.	Produkter och teknik: gäller produkter eller system som är skapade, samlade, producerade eller tillverkade av människor samt om utrustning och teknik i en persons omedelbara omgivning.
2.	Naturmiljö och mänskligt skapande miljöförändringar: gäller levande eller döda element i den naturliga eller fysiska omgivningen samt komponenter i denna omgivning som har förändrats av människor och även befolkningsegenskaper i denna miljö.
3.	Personligt stöd och personliga relationer: om personer eller djur som ger praktiskt fysiskt eller emotionellt stöd, uppfostran, skydd och hjälp och som har relationer till andra personer, i deras hem, på arbetsplatsen, skolan eller vid lek eller i andra avseenden av de dagliga aktiviteterna. Omgivningsfaktorn som beskrivs är inte personen eller djuret utan mängden fysiskt och emotionellt stöd som personen eller djuret ger.
4.	Attityder: gäller i form av observerbara konsekvenser av seder, bruk, ideologier, värden, normer, uppfattningar om verkligheten och religiösa trosföreställningar. Attityderna som klassificeras är sådana som personer i omgivningen visar mot den person som beskrivs och är alltså inte personens egna.
5.	Service, tjänster, system och policies: gäller designs inom vad olika samhällssektorer erbjuder, bidrag, organiserade program och aktiviteter som är designade för att passa för individuella behov. I service och tjänster är personerna som erbjuder den service innefattade. Servicen kan vara offentlig, privat eller frivillig och den kan förekomma på lokal, kommunal, regional, statlig, provinsiell, nationell eller internationell nivå av människor, föreningar, organisationer, förmedlingar eller styrorgan. Produkter som en tjänst tillhandahåller kan antingen vara allmänna eller anpassade och specialutformade.

Figur 3. Omgivningsfaktorer enligt ICF (Schneidert et al 2003 s, 591)

Schneidert et al (2003) menar att det handlar om att man skall kunna påverka på omgivningsfaktorerna som gör det hindrande för en person att delta i en aktivitet. t.ex. en person i rullstol skall ha lika möjligheter att delta i verksamhet och aktiviteter som andra personer som inte sitter i rullstol. Detsamma gäller för en person med en hörselnedsättning, hen skall kunna ta del av det som omgivningen erbjuder o.s.v. Mycket handlar det om attityder och utbildning (Schneidert et al 2003 s, 594).

2.3 Universal Design

Termen Universal Design användes först på 1980-talet av den amerikanska arkitekten Roland, L. Mace. Det var först på 1990-talet som termen började användas även i andra länder. Universal Design har nu en bred spridning över hela världen (Björk 2015 s. 85). Trots det är Universal Design i Finland ännu ett rätt så okänt begrepp bland gemene man. Universal Design förkortas även som UD. Det finns ett antal olika definitioner på Universal Design. Den mest vanligt förekommande och accepterade definitionen på Universal Design har getts av Mace redan år 1988 *“Universal Design is the design of products and environments to be usable by people, to the greatest extent possible, without the need for adaption or specialized design”* (Björk 2015 s.85, Imrie 2012 s. 873, Duncan 2007 s. 4). FN-konventionen definierar UD som *“the design of products, environments, programs and services to be usable by all people to the greatest extent possible”* Björk 2013 s. 3).

Universal Design handlar om att få omgivningar, byggnader, produkter och service mera tillgängliga för alla personer oberoende av ålder eller funktionsvariation. Universal Design är också en viktig aspekt att beakta inom vården och rehabiliteringen för att man skall kunna uppnå tillgänglighet och delaktighet. På så sätt kunde man få en mera social jämlikhet. Universal Design handlar även mycket om att förändra attityder hos människor. Det är viktigt att främja miljön och omgivningen för all befolkning. Genom att öka kunskapen om Universal Design får vi med tiden ett samhälle som är mera tillgängligt, jämlikt och rättvist för alla människor oberoende av ålder och funktionsvariation.

2.3.1 De sju principerna om Universal Design

I North Carolina i USA har man inom Universal Design (UD) utvecklat sju principer som man bör tänka på och ta i beaktande när man tänker och planerar UD. Tanken med de sju principerna är att de skall ge riktlinjer till personer som arbetar med UD. (Duncan 2007 s.7, Björk 2015 s, 86). I Figur 4, beskrivs de sju principerna kort för att ge en överblick vad det handlar om.

1. Rättvis Designen är användbar till alla oberoende funktionsnedsättning 2. Flexibel Designen anpassas till en bred skala och olika behov 3. Enkel och Intuitiv Designen skall vara lättförståelig, tydlig och enkelt språk, bilder 4. Tydlig, lättfattlig information Designen skall var lättläst och välformulerad så att alla förstår	5. Tolerans för misstag Designen skall vara trygg, inga katastrofala följder kan uppstå 6. Låg fysisk ansträngning Designen är bekväm och effektiv och kräver låg ansträngning 7. Storlek och utrymme för inställning, tillträde och användning Designen är anpassad för brukarens olika storlek, kontroll och förmågor etc.
---	---

Figur 4. De sju principerna för Universal Design från(Imrie 2012 s. 875 & Duncan 2007 s. 7, Björk 2015 s.86)

2.4 Tillgänglighet, delaktighet och Universal Design

Det finns en koppling mellan delaktighet och tillgänglighet och Universal Design. För att man skall kunna ta del i något så bör omgivningen och servicen vara tillgänglig så att man utan svårigheter kan nå eller komma fram. Tillgänglighet är alltså en grund för att delaktighet skall kunna upplevas d.v.s omgivningen bör vara tillgänglig för att man skall kunna delta. Dessutom förutsätter det att det finns engagemang och egen vilja att delta. Det skrivs mycket om mänskliga rättigheter för personer med funktionsvariationer och rätten till att omgivningen skall kunna vara tillgänglig för alla. Sherlaw & Hudebine (2015) menar att FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning erbjuder den mest tillfredsställande strukturen och allmän standard. Konventionen har också fungerat som en milstolpe i strävan efter att stödja och skydda personer med funktionsvariationer och deras rättigheter. Enligt Björk (2013) så lever ca 650 miljoner

personer i världen med en funktionsvariation. I Norden lever man ca 11,5% av sin livslängd med någon form av funktionsvariation. Det förekommer en del artiklar inom Universal Design och Universal Design har nu en bred spridning över hela världen. Benämningen Universal Design är trots detta ändå okänt bland gemene man i Finland och därför är det viktigt att redogöra för vad som skrivits om det tidigare. Björk (2013) redogör för en nordisk förordning d.v.s. en konventionsmodell för Universal Design ur ett nordiskt perspektiv. Björk vill ge en mera vetenskaplig grund för ämnet. Det är vanligt att personer med funktionsvariationer upplever att omgivningen, produkter och service på allmänna platser inte är gjorda så att det är lämpar sig för deras behov. Tillsammans med demografiska förändringar i de nordiska samhället ökar den äldre befolkningen, det behövs initiativ för att öka självständighet, tillgänglighet och delaktighet i samhället. En strategi med syfte att göra design och komposition för olika omgivningar, produkter, kommunikation, teknologi och tillgänglighets service behövs för att göra Universal Design möjlig. Björk redogör alltså för vettiga lösningar inom Universal Design. Hon menar att man bör bedöma mänsklig mångfald i samhälle, garantera hållbara lösningar, garantera att regeringen tar ansvar och stimulerar utveckling inom Universal Design samt öka förståelsen för Universal Design till befolkningen. Björk (2015) redogör också för Universal Design, dess principer och FN-konventionen. Hon tar även upp Universal Design från ett nordiskt perspektiv och redogör för Nordiska ministerrådet (NMR) som godkände en verksamhetsplan "Design for all 2005-2007" som har för avsikt att garantera att alla medborgare kan vara delaktiga oberoende av ålder, ras och duglighet. Demokrati och mänskliga rättigheter var början till att minska barriärer. Björk redogör sedan över hur Universal Design har spritt sig och numera är ett läroämne på mastersnivå i flera länder. Det är oerhört fint att Universal Design är ett läroämne i flera länder för det leder till att den allmänna kunskapen ökar och attityder kan således förändras med tiden. Universal Design också blivit ett introducerat koncept till Norges lagstiftning med tillhörande behandling av anti-diskriminering, tillgänglighet, planering av byggnader m.m. Tillgänglighet skall även tillhöra till den Svenska anti-diskrimineringslagen fr.o.m. 2015. Björk menar att utbildning har hållits eller erbjudits för kommunala planerare och utbildning bör fortsätta även i andra områden.

Lid (2014) redogör i sin artikel om hur man skall förstå Universal Design inom tvärvetenskaplig kontext. Lid vill ge en förståelse för Universal Design med betoning på Universal Design som ett subjekt inom tvärvetenskaplig forskning och undervisning.

Lid menar att både teoretisk och praktisk taget bör Universal Design motsvara en förståelse för funktionsvariationer som är relationell, involverar personen, interaktion och hinder. Genomförandet av UD-strategier borde vara kopplat till ett begrepp av person som tydligt innehåller nedsättningar som en dimension av mänskligt mångfald. Lid menar att Universal Design borde vara mera mångprofessionellt. Man bör ta med både rehabiliteringspersonal, brukare, arkitekter och stadsplanerare i processen.

Hitch et al (2012) redogör i sin forskningsartikel om samhälles rörelse i kontext av Universal Design. Resultatet har implikationer för både klinisk praxis och professionell utbildning inom Universal Design. De har använt sig av fokusgrupper och semi-strukturerade telefonintervjuer och de vill undersöka hur man bygger om omgivningen för att få den mera Universal Design inriktad. De kom fram till att det som hindrar uppbyggandet av Universal Design är dåligt samarbete inom de olika yrkesgrupperna som skall bygga upp Universal Design. Även Ergenoglu (2015) menar att det är viktigt att utbildning sker inom ämnet Universal Design även inom arkitektutbildningen. Utbildningen skulle bidra till att forma ny arkitektur, bedöma och hjälpa att riva barriärer i omgivningen förutsatt att omgivningen blir designad från början i designprocessen.

Winances (2014) redogör för en större forskning, data mellan år 2007-2009. Det är fråga om djupintervjuer med personer som sitter i rullstol samt med deras anhöriga. Resultaten visar att de kritiserar Universal Design eftersom man vill istället hitta en universell lösning för alla. Winances menar att man borde erbjuda olika resurser som individen kan fråga efter men att det skall vara beroende på vad man som individ vill ha, vad man är och vad man vill bli. De menar att Universal Design inte räcker som en rättighet utan man borde beakta mer individuella lösningar.

Det förekommer en del artiklar från Asien där man mera pratar om tillgänglighetsdesign och hur den har utvecklats. Hussein & Yaacob (2012) menar att Malaysien har aktivt ombesörjt för att tillgänglighet i omgivningen skall uppnås sedan landet signerade en proklamation för fullt deltagande och jämställdhet för personer med funktionsvariationer

i Asienregionen 1994. År 2008 introducerades lagen Rättigheter för personer med funktionsnedsättning och uppfattning om koncept Universal Design och år 2010 ratificerade Malaysien konventionen. Malaysien har en befolkning på ca 27,6 miljoner och år 2010 fanns det över 300 000 personer med någon form av funktionsvariation. Regeringen erkänner behovet av att byggnader och allmänna transportmedel bör vara tillgängliga för alla. Även Abdul Kadir & Jamaludin (2012) diskuterar Malaysias tillgänglighetsstandard och Universal Design i allmänna byggnader och menar att deras forskning ger stöd och referenser för designare och byggnadsledning för att ombesörja för adekvat tillgänglighet till alla. De undersökte fem allmänna byggnader i Malaysien för att se hur tillgängligheten fungerar och fann att de flesta byggnader uppfyllde tillfredsställande acceptans av Malaysias standard och Universal Design. Abdul Kadir & Jamaludin (2013) redogör även för fyra semistrukturerade intervjuer av personer som har synnedsättning och hörselnedsättning samt en person i rullstol och en person med kryckor för att utreda hur attityderna är på allmänna platser gentemot personassistans. Studien gick även ut på att ta reda på var dessa informanter hade störst svårigheter med att röra sig på allmänna platser. De kom fram till att för att kunna röra sig på sjukhus och med personassistans på allmänna platser är det viktigt att nå tillgänglighet för besökare med funktionsvariation. De har även gjort riktlinjer som man bör tänka på. Hashim et al (2012) menar också att fysiska barriärer påverkar hur personer med funktionsvariationer kan röra sig i byggnader. Den här studien baserar sig på hur personer med olika funktionsvariationer påverkar tillgängligheten i fyra köpcentrum i Malaysien. Alla fyra köpcentrum hade ombesörjt för att faciliteterna var anpassade för personer med funktionsvariationer.

Bickenbach (2014) granskar och evaluerar lagliga och politiska möjligheter för att tillämpa principerna inom Universal Design. Det handlar om hur man skall beakta de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsvariationer. Bickenbach försöker att redogöra för varför man skall beakta Universal Design och implementera den inom social politik.

2.5 Tillgänglighetsombudsmän och deras arbetsuppgifter

I Finland finns det för tillfället sju stycken tillgänglighetsombudsmän. De finns i Åbo, Esbo, Helsingfors, Tammerfors, Villmanstrand, Laitila och Vasa. (Mäkitalo. M. 2015, Åbo stads webbsida) För att kunna ge en tydligare bild av tillgänglighetsombudsmännens olika arbetsuppgifter så utfördes individuella telefon/skype intervjuer med fyra olika tillgänglighetsombudsmän. Intervjuerna förverkligades under hösten 2015. Under intervjuerna med tillgänglighetsombudsmännen diskuteras deras olika arbetsuppgifter inom tillgänglighetsfrågor. Tillgänglighetsombudsmännen betonar att arbetsuppgifterna som de har inom tillgänglighetsfrågor är väldigt brett. De är alla eniga om att arbetsuppgifterna kan variera lite kommunvis. De är specialister på tillgänglighet och de skall kunna vägleda och ge rådgivning samt utbilda vidare när det gäller olika tillgänglighetsärenden. Tillgänglighetsombudsmännen konstaterade att till deras uppgifter hör också att samordna, utveckla, genomföra och följa upp ärenden som berör tillgänglighet samt göra strategier för jämlikhet. Till arbetsuppgifterna hör också att skriva tillgänglighetsutlåtanden samt att göra planer för offentliga byggnader så att byggandet av nya byggnader och renoveringar tar hänsyn till tillgänglighet. Till arbetsuppgifterna hör också att se över tekniska och miljömässiga områden, stadsplanering samt alla byggnadskonstruktioner, olika tillstånd, byggtillstånd, stadsmiljön, allmänna utrymmen, gator, parker, för närvarande hela tekniska sidan. De talade också om att de har samarbete med social- och hälsovårdssidan när det handlar om stora sjukhusprojekt, skolor- och daghemsbyggnader. De talade om att de också ofta sitter med i olika råd som t.ex. handikapprådet, som medlem av funktionshindrades råd och de äldres råd. Arbetsuppgifterna då är att förbereda för mötet och fungera som sekreterare och sedan rapportera vidare. Många åligganden är också att koordinera, genomföra och övervaka genomförandet av stadens tillgänglighetsriktlinjer i samarbete med olika förvaltningar. Till tillgänglighetsombudsmännens uppdrag hör också att organisera tillgänglighetsrelaterad utbildning inom både byggnadskontoret och andra förvaltningar, i samarbete med olika förvaltningar och funktionshindrade samt organisationer för äldre personer. Tillgänglighetsombudsmännen nämnde att de har interaktionsrelaterat samarbete med ministerier och olika organisationer. Att underhålla och utveckla kommunens webbsidor som handlar om tillgänglighet samt hantera feedback om tillgänglighet hör också till de uppgifter som tillgänglighetsombudsmännen arbetar med.

De är eniga om att det krävs ett intresse för kontinuerlig utveckling av arbete. (Tillgänglighetsombudsmän i Finland 2015)

2.6 Nuvarande praxis i Raseborg gällande tillgänglighetsfrågor

För att utreda hur tillgänglighetsprocessen fungerar inom Raseborgs Stad så intervjuades enhetschefen på social- och hälsovårdens avdelning för handikappservice och ordförande för Handikapprådet i Raseborg. Tillgänglighetsprocessen innebär hur invånare i Raseborg går till väga ifall de har ett tillgänglighetsärende och ifall de vill påverka för att få bättre tillgänglighet. Nuvarande praxis inom Raseborg är den att det är främst social- och hälsovårdens avdelning för handikappservice och handikapprådet som är involverade när det gäller ärenden som gäller tillgänglighetsfrågor. Målsättningen med Handikappservicen och dess arbete i Raseborg är att kommuninvånare med funktionsvariationer har ett gott, meningsfullt liv jämställt med övriga kommuninvånare. Handikappservicens uppgifter i Raseborg är mycket varierande och innebär allt från att ge service till barn och vuxna med olika funktionsvariationer, ge stöd till personer med intellektuell funktionsvariation, ombesörja för omändringsarbeten i bostaden, erbjuda rekreation för personer med funktionsvariationer och ordna serviceboende till personer som anses ha en grav funktionsvariation eller till den som på grund av sin funktionsvariation eller sin sjukdom fortlöpande under olika tider av dygnet eller annars i särskilt stor utsträckning behöver en annan persons hjälp för att klara av sina dagliga sysslor och som inte är i behov av institutionsvård. Dessutom har handikappservicen även arbetat mycket med invandringsärenden.

Handikapprådet skall fungera som ett samarbetsorgan mellan Raseborgs stad och de handikapp- och specialföreningar som verkar i staden. Dess syfte är att vara ett samarbetsforum för att främja personer med olika funktionsvariationer och deras levnadsförhållanden i Raseborg. Verksamheten kan täcka allt från boendemiljö, trafik, hälsa, motionsfrämjande och kultur till gemensamma kampanjer och evenemang. Handikapprådets uppgifter är att främja samarbetet mellan handikapporganisationerna i staden och att verka för att personer med funktionsvariationer likvärdigt ska kunna ta del i samhällets verksamhetsformer. Till handikapprådets uppgifter hör också att ta initiativ och göra förslag i frågor som rör de behov som personer med funktionsvariationer har

samt att ge utlåtanden till staden i ovannämnda ärenden och följa upp frågorna. Det är ett förtroendeuppdrag att sitta i handikapprådet. Handikapprådet är opolitiskt men bör rapportera till grundtrygghetsnämnden och stadsstyrelsen. Tidigare fanns det med en representant från byggnadsnämnden i handikapprådet. Gemene man kommer i kontakt med handikapprådet via de olika handikappföreningarna eller specialgrupperna som finns i staden. Enligt stadgarna får handikapprådet mötas fyra gånger/år och de har ett samarbete med närliggande kommuner. I dagsläge saknar handikapprådet en närliggande kontakt till staden och önskar mera samarbete med t.ex. Intern service. I Raseborgs finns det inte någon tillgänglighetsombudsman som sköter tillgänglighetsfrågor eller ärenden. Det finns inga klara direktiv för hur gemene man skall göra om hen har ett tillgänglighetsärende, annat än att hen skall vända sig till handikappservicen, tyvärr finns det inte någon klar tillgänglighetsprocess i staden. Raseborgs stad och handikappservicen är villiga att i framtiden förbättra sin tillgänglighetsprocess och därmed finns en önskan om att kunna få en effektivare arbetsmiljö och samtidigt nöjdare kunder. (Ekholm & Estlander 2015)

3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med examensarbetet är att utreda erfarenheter om tillgänglighet och delaktighet i Raseborg hos personer med olika funktionsvariationer och utreda tillgänglighetsombudsmäns professionella erfarenheter och kunskap om tillgänglighetsfrågor.

Forskningsfrågor:

1. Hur upplever personer med funktionsvariationer i Raseborg möjlighet till delaktighet och tillgänglighet?
2. Vilka skeden i tillgänglighetsprocessen är hindrande eller möjliggörande när det gäller tillgänglighet och upplevelse av delaktighet hos invånarna i Raseborg?
3. Vilka hinder och möjligheter upplever tillgänglighetsombudsmännen att det finns i tillgänglighetsprocessen?

4 MATERIAL OCH METOD

Detta mastersarbete är en kvalitativ studie. Enligt Bell (2016 s. 20) önskar man genom en kvalitativ ansats ta reda på hur människor upplever sin värld. Den kvalitativa datainsamlingsmetoden i det här arbetet baserar sig på en fokusgruppintervju och på individuella intervjuer. Enligt Kvale & Brinkmann (2014 s. 191) lämpar sig en fokusgruppintervju för en mindre grupp med 6–10 personer medan Johannseesen & Tufte (2010 s. 101) säger att en fokusgrupp kan bestå av 10–12 personer. De viktiga är att gruppen har något gemensamt t.ex. erfarenheter eller upplevelser. Fokusgruppintervju är en intervjuform där en liten grupp människor pratar med varandra inom ett bestämt ämne. Syftet är att få fram ett så brett kunskapsområde av informanterna inom det som är centralt för gruppen. Intervjuaren bör ge utrymme för alla informanter d.v.s. alla bör dela med sig av sina erfarenheter och upplevelser. Det är uppfattningen som är det viktiga och gruppen kan få stöd av varandra (Kvale & Brinkmann 2014 s. 191, Johannseesen & Tufte 2010 s. 101).

För att kunna utreda erfarenheter om tillgänglighet och delaktighet i Raseborg bland personer med olika funktionsvariationer så kontaktades olika handikappföreningar, äldrerådet och en person med barnvagn för att delta i en fokusgruppintervju. Universal Design handlar om att få omgivningar, byggnader, produkter och service mera tillgängliga för alla personer oberoende av ålder eller funktionsvariation. Därför är viktigt att få personer i olika ålder och livssituation med till fokusgrupp intervjun.

Det finns sju tillgänglighetsombudsmän i Finland som arbetar med tillgänglighetsärenden. De kontaktades för att delta i individuella intervjuer för att utreda hur de ser på tillgänglighet samt utreda vilka hinder och möjligheter som tillgänglighetsombudsmännen upplever att det finns i tillgänglighetsprocessen. Tillgänglighetsombudsmännen kan bidra med både yrkes- och erfarenhetsbaserad kunskap samt med övrig viktig information som kan vara värdefullt till detta arbete.

Materialet i det här mastersarbete baserar sig på fokusgruppintervjuen samt de individuella intervjuerna med tillgänglighetsombudsmännen. Datainsamlingen skedde i två steg. Det första steget i datainsamlingen var fokusgruppintervjun med representanterna från de olika föreningarna, äldrerådet samt en förälder. Det andra steget i

datainsamlingen var intervjuer med de tillgänglighetsombudmän som godkände att delta i studien.

4.1 Urval och datainsamling för fokusgrupp

Den första kvalitativa fasen förverkligades genom en fokusgruppintervju. Det finns 16 olika registrerade föreningar för personer med olika funktionsvariationer i Raseborg som visas i Tabell 1. För att fokusgruppintervjun inte skulle bli för stor så har åtta olika föreningar slumpmässigt valts ut genom lottdragning. De olika föreningarna som slumpmässigt har valts ut är Västra Nylands Afasi- och strokeförening, Uudenmaan Lihastautiyhdistys ry, Västra Nylands Parkinsonklubb, Svenska Synskadade i Västnyland, Ekenäs Invalider, Svenska Hörselskadade i Västnyland. Dessa visas i Tabell 2. Dessutom inkluderades en person från äldrerådet och en förälder. Endast en person från varje förening kan delta.

DUV i Väst Nyland	Psoriasisföreningen rf	Västra Nylands Afasi- och strokeförening	Västra Nylands MS klubb
Västra Nylands Diabetesförening rf	Västra Nylands Reumaförening	Uudenmaan Lihastautiyhdistys ry	Västra Nylands Parkinsonklubb
Svenska Synskadade i Västnyland	Ekenäs Invalider	Karisnejdens invalider	Svenska Hörselskadade i Västnyland
VN Foundation House förening rf	Kompis rf	Länsi-Uudenmaan Autismi- ja Asperger -yhdistys ry	Västra Nylands Cancerklubb

Tabell 1. De 16 olika föreningarna för personer med funktionsvariationer i Raseborg

Västra Nylands Afasi- och strokeförening	Västra Nylands MS klubb	Uudenmaan Lihastautiyhdistys ry	Västra Nylands Parkinsonklubb
Svenska Synskadade i Västnyland	Ekenäs Invalider	Svenska Hörselskadade i Västnyland	Länsi-Uudenmaan Autismi- ja Asperger -yhdistys ry

Tabell 2. De åtta olika föreningarna för personer med funktionsvariationer i Raseborg som slumpmässigt blev utvalda.

Inklusionskriterier var att deltagarna i fokusgruppen skulle behärska svenska språket eftersom fokusgruppintervjun var på svenska samt att de skulle ha en kognitiv förmåga att förstå och svara på frågor. Ifall någon av informanterna hade behov av alternativa kommunikationshjälpmedel eller teckentolk var det inget hinder för att delta.

I medlet av juni skickades e-post till varje ordförande i de åtta slumpmässigt utvalda föreningarna för personer med olika funktionsvariationer i Raseborg, samt till äldre rådet och till föräldern med barnvagn. Alla ordförande i de olika föreningarna ombads informera föreningens medlemmar om möjligheten att medverka i en fokusgruppintervju. (Bilaga, 2). Ordförande vidarebefodrade ett följebrev, där det informerades om studien och förfrågan om intresse att delta i studien. Det informerades också i följebrevet om att det är frågan om en fokusgruppintervju som beräknas att ta en timme och att den spelas in på video. (Bilaga, 3) Ordförande hade ansvar för att alla i föreningen fick informationen. Ålder eller kön påverkade inte deltagandet. De som var villiga att delta i studien anmälde sitt intresse till ordförande. Ifall intresset hade varit för stort fick föreningen tillsammans komma överens om vem som skulle delta. Föreningsmedlemmarna fick en svarstid på tre veckor att anmäla sitt intresse till ordförande för att delta i studien. De som deltog i studien fick sedan fylla i blanketten med informerat samtycke (Bilaga, 5,6). Blanketten för informerat samtycke returnerades vid intervjutillfället. När ordförande från de olika föreningarna informerat vem som skulle delta i studien per e-post fick deltagarna förslag på några datum där fokusgruppintervjun kunde ske. Av de åtta föreningarna som inkluderades till gruppintervjun uteblev en person från kommunikationsbrist mellan intervjuaren och deltagaren. Två andra föreningar uteblev p.g.a att de aldrig svarade på e-posten. Därmed inkluderades sex personer från de olika föreningarna samt en person från äldre rådet och en person med barnvagn. Totalt deltog åtta personer i fokusgruppintervjun. Intervjun förverkligades på Raseborgs Fysioterapi Ab i Ekenäs 3.8.2016. Intervjuen ljud bandades in på dator och varade i 60 minuter.

En frågeguide hade sammanställts av forskaren på förhand och syftet med frågeguiden var att ge ett stöd till forskaren under intervjun. Frågeguiden (Bilaga, 7.) bestod av tre olika temaområden, Delaktighet, Tillgänglighet och Universal Design. Under intervjun ställdes frågor om bl.a. hur deltagarna ser på delaktighet samt hur de upplever delaktighet, tillgänglighet och Universal Design. Intervjupersonerna fick berätta om sina erfarenheter

och upplevelser som hör ihop med de olika teman, vid behov så ställdes kompletterande frågor.

4.2 Urval och datainsamling för individuella intervjuer

Den andra kvalitativa fasen förverkligades genom individuella intervjuer med tillgänglighetsombudsmännen. Det finns sju tillgänglighetsombudsmän i Finland och de kan bidra med både yrkes- och erfarenhetsbaserad kunskap samt med övrig viktig information som kan vara värdefullt till detta arbete. Tillgänglighetsombudsmännen kan även ge kunskap om vad som kan vara viktig information från deras perspektiv.

I början av augusti 2016 skickades e-post till de sju olika tillgänglighetsombudsmännen, där det informerades om studien och med en förfrågan om intresse att delta i studien. (Bilaga, 1-2) De fick en svarstid på två veckor att anmäla sitt intresse för att delta i studien. Till dem som anmälde sitt intresse att delta i studien skickades en blankett med informerat samtycke som de skulle returnera tillbaka inom en vecka. (Bilaga, 5, 6). Sedan bestämdes en personlig intervjutid enligt individuellt anpassad tidtabell. En vecka innan den inplanerade intervjutiden fick tillgänglighetsombudsmännen frågorna sända med e-post, så att de på förhand kunde bekanta sig med frågorna.

Fyra tillgänglighetsombudsmän valde att delta i studien och delta i de individuella intervjuerna. En tillgänglighetsombudsman önskade att istället för att intervjuas per telefon eller per Skype få svara skriftligt per e-post på intervjufrågorna p.g.a. hens hörselnedsättning. De individuella intervjuerna och intervjun per e-post förverkligades under en tidsperiod på två veckor under september månad 2016. Intervjuerna genomfördes på Raseborgs Fysioterapi Ab. Intervjuerna varade 45 minuter till 1 timme. Intervjuerna skedde som videoskype eller telefonintervju och de ljudet bandades in på datorn.

En frågeguide hade sammanställts av forskaren på förhand med 15 frågor. Syftet med frågeguiden var att ge ett stöd till forskaren under intervjun och garantera att samma frågor ställdes (Bilaga, 8.) Under intervjun ställdes frågor om bl.a. hur tillgänglighetsombudsmännen ser på tillgänglighet samt hur de prioriterar tillgänglighetsfrågor och vad som är viktigt att tänka på när det gäller

tillgänglighetsärenden, samt om de upplever att de finns hinder och möjligheter i tillgänglighetsprocessen.

4.3 Analys

Dataanalysen i detta mastersarbete baserar sig på Graneheim & Lundman (2004) kvalitativa innehållsanalys inom vårdforskning. Enligt dem lämpar sig kvalitativ innehållsanalys när man skall analysera och återge texter t.ex. från inspelade intervjuer (Graneheim & Lundman 2004 s. 105-108, Granskär & Höglund-Nielsen 2012 s. 187-189).

När man gör en kvalitativ innehållsanalys så är man öppen för materialet och har ingen förutbestämd tanke om materialet. Materialet från intervjuerna transkriberades av skribenten själv. Dalen (2008 s. 65) rekommenderar att forskaren själv utför transkriberingen för att lättare komma in i materialet mera på djupet och texten blir mer tillförlitlig. Materialet har kondenserats och delats upp till meningsenheter för att ligga som grund för själva analysen. Skribenten genomförde analysen själv genom att läsa och reflektera över innehållet upprepade gånger. Texten delades in i tre domäner; delaktighet, tillgänglighet och universal design. Följande skede blev att urskilja meningsenheter genom att markera texten som sedan kondenserades d.v.s. texten komprimerades så att den blev lättare att hantera., abstraherades och slutligen fick en kod. Därefter sorterades koderna. Processen när texten kondenseras och abstraheras kallas för aggregation som innebär kodning och kategorier. Genom att se på meningsenheterna av olika karaktärer, ville skribenten att se vad det handlar om, sätta etiketter eller rubrik på meningsenheterna så att de hör ihop. Följande steg var att sätta upp kategorier och sub-kategorier, flera koder ger en kategori. Till sist uppstår temanivåer (Graneheim & Lundman 2004 s. 106-111).

4.4 Etiska överväganden

Det är viktigt att beakta olika etiska aspekter som man kan ställas inför när man utför en studie. God vetenskaplig praxis innebär att man som forskare är ärlig, omsorgsfull och noggrann när man gör sin undersökning och redogör för sina eller andras resultat. Det innebär också att när man publicerar sina undersökningsresultat är öppen och ansvarsfull och att man visar respekt för andra forskares arbeten på ett passande sätt. Man följer vetenskapliga metoder. Mastersarbetet grundar sig på etiskt hållbara dataanskaffnings, -

undersöknings och bedömningsmetoder d.v.s. alla deltagares anonymitet och konfidentialitet har beaktas. Alla informanter har blivit informerade om syftet med forskningen via e-post (Bilaga 1,2,3,4). Informanterna har fyllt i skriftligt informerat samtycke d.v.s. deltagarna har fått möjlighet att bestämma om de vill delta i en undersökning eller inte, och att de kan avbryta deltagandet när som helst. Alla informanter fyllde i en informerat samtyckes blankett (Bilaga 5,6). Allt material förvaras i ett låsbart skåp på forskarens arbetsplats och ingen utomstående har tillgång till materialet. (Arcadas dokument om god vetenskaplig praxis i studier 2018)

Eftersom detta mastersarbete inkluderar intervjuer, bör även ytterligare etiska aspekter beaktas. Kvale & Brinkmann 2014 (s.99) redogör för sju etiska forskningsstadier som beaktas i detta arbete eftersom det inkluderar intervjuer. Det första är tematisering, som innebär att man bör fundera över vad intervjuerna för med sig för positivt för människor och omvärlden. I denna studie så kan informanterna bidra med erfarenhetsbaserad kunskap som är värdefull att beakta. Deras erfarenhet skall bidra till att göra det enklare och klarare för Raseborgs invånare att vända sig till Raseborgs stad gällande ärenden som berör tillgänglighet och delaktighet. Den andra aspekten är planering som har att göra med att få informerat samtycke och att man kan beakta deltagarnas anonymitet och konfidentialitet som redan beaktades via Arcadas god vetenskapliga praxis. Den tredje aspekten är själva intervjusituationen. Den skall vara trygg för deltagarna. Man bör fundera över vad deltagarna kan råka ut för ifall de deltar i undersökningen d.v.s. klarar de av det psykiskt och fysiskt samt hur de ser på det att situationen spelas in eller videofilmas. Det fjärde momentet handlar om utskriften där man också bör se till att deltagarna har anonymitet och konfidentialitet samt att texten stämmer överens med vad de har sagt under intervjun. För att säkerställa detta så skriver forskaren själv ut utskrifterna, deltagarna märks som nummer och det är endast forskaren själv som har tillgång till materialet. Följande stadiet är analysen, där bör man fundera över hur djupt man analyserar och hur resultattolkningen sker. Den nästsista delen handlar om verifiering och med det menar Kvale & Brinkmann att forskaren bör kunna styrka den information och kunskap som hen fått ta del av och hurdana frågor man ställer under intervjun. Den sista delen i forskningsstadiet är rapporteringen, som återigen handlar om hur man kan säkra konfidentialitet samt vad det innebär för de intervjuade personerna när rapporten är publicerad. Alla svar behandlas anonymt så att ingen informant kan kännas

igen i resultatredovisningen. (Kvale & Brinkmann 2014 s.99) I resultatredovisningen kodades de åtta informanterna från gruppintervjun som A-F för att bibehålla deras anonymitet och de fyra tillgänglighetsombudsmännen har kodats som 1-4 för att bibehålla deras anonymitet. Informanterna kan när som helst under undersökningens gång avbryta sin medverkan. Allt material som berör intervjuerna förstörs då masterarbetet har publicerats. I detta arbete har alla etiska överväganden beaktats.

5 RESULTAT

Informanterna d.v.s personerna med olika funktionsvariationer i Raseborg har olika erfarenheter om tillgänglighet och delaktighet. De har också olika erfarenheter av hur tillgänglighetsprocessen sker i Raseborg. De är alla överens om att vårt samhället borde vara uppbyggt så att det skulle vara anpassat för alla. Av intervjusvaren stiger följande tre temaområden fram: ***Delaktighet kopplas till den fysiska miljön, Informanternas erfarenheter av tillgänglighetsprocessen vid tillgänglighetsärenden, Ett samhälle som är anpassat för alla.***

5.1 Delaktigheten kopplas till den fysiska miljön

Gruppdeltagarnas uppfattning om delaktighet är mycket kopplat till den fysiska miljön. Gruppdeltagarna poängterar att miljön måste vara tillgänglig för att man skall kunna vara delaktig och uppleva delaktighet. Tillgänglighet handlar för dem om hur man kan ta sig fram till ett ställe, hur man kan komma in i byggnaden eller den aktuella verksamhetspunkten. Det handlar om hur man kan röra sig i byggnaden eller i området, om det finns tillräckligt med utrymme att röra sig i. Miljön och omgivningen bör vara tillgänglig och det bör finnas tillräckligt med bredd på t.ex. trottoarer. Höga kanter och trottoarer kan vara hindrande för delaktighet eftersom det försvårar eller hindrar en att komma fram. Emedan tydliga kanter underlättar för den med synnedsättning.

B: ... ”När jag tänker på tillgänglighet så är det för mig hur jag kan ta mig fram till ett ställe, om jag slipper in i byggnaden så är den tillgänglig för mig”

F:..."Det borde vara en rättighet för alla att kunna få ta sig in i offentliga platser, all människor borde få sin röst hörd, det är ju också delaktighet"

D: ..." Att man kan röra sig i byggnaden så att man kan komma in och ut, ifall det finns trappor så finns det också ramp och att det finns en Inva -wc och tillräckligt stora utrymmen"

Gruppdeltagarna menar att ifall omgivningen skulle ha mera enkelriktade gator och mera bilfritt så kunde man röra sig tryggare och tillgängligheten och delaktigheten skulle ökas. Det handlar också om att byggnaden eller omgivningen måste ha utmärkt var det t.ex. finns trappor, ramper, hissar, var det finns Inva-toalett, hörselslingor mm. Det är viktigt att olika individuella behov beaktas för ökad tillgänglighet samt för hur upplevelsen av ökad delaktighet skall kunna uppnås d.v.s. miljön måste vara tillgänglig för att man skall kunna delaktig. Alla personer har rätt att välja om de vill vara delaktiga och alla skall kunna vara med och påverka i samhället genom att få sin röst hörd, det innebär upplevelse av ökad delaktighet. Gruppdeltagarna upplever att deras röst inte har blivit hörd. De har till exempel flera gånger påpekat om reklamskyltning på trottoarer, vilket de upplever att orsakar riskfaktorer för de personer som har nedsatt syn, men också för personer som rör sig med rullstol eller barnvagn. För personer med nedsatt hörsel kan sedan tydlig reklamskyltning vara en underlättande faktor. Gruppdeltagarna talade om att också hörseln är viktig för att man skall kunna vara delaktig och att hörselslingor därför borde finnas på flera platser, speciellt på alla offentliga platser. Om det är besvärligt att ta sig till en plats så kan det leda till att man väljer att inte ta sig dit och på så sätt kan man inte vara delaktig. Både fysiska funktionsvariationer och åldersrelaterade åkommor samt hur omgivningen är uppbyggd påverkar hur man klarar av att röra sig ute i samhället eller hur man kan komma in och ut till olika verksamhetspunkter.

Alla var eniga om att delaktighet och tillgänglighet hör ihop. Samtidigt underlättar det om man har familj eller vänner som kan stötta en, man kommer då lättare ut i samhället. Det finns olika individuella behov när det gäller hur delaktig man kan vara. De olika individuella behoven är ju beroende på hurdan funktionsvariation man har eller i hurdan livssituation man råkar befinna sig i just i den aktuella situationen.

B "... ”när vi tänker på tillgänglighet och delaktighet så ser man redan här hur olika vi är alla som sitter här, hur många olika behov vi har som sitter här”

D: ...”jag upplever delaktighet som helt vanliga livssituationer, vad man sysslar med även på fritid och hobby, det skall vara så att även om jag sitter i rullstol skall jag kunna delta och det kan hända att det behövs specialåtgärder, special arrangemang, eller hjälpmedel för då har jag samma möjligheter som alla andra att kunna vara med.”

B: ...”jag ser delaktighet som en möjlighet att delta, jag har haft tur att ha möjlighet att delta, jag har möjlighet att delta, jag har möjlighet att vara delaktig, för att jag har vänner som stöttar mig, jag ser inte mitt handikapp som är i vägen som ett hinder för att vara delaktig, jag väljer själv om jag vill vara delaktig eller ej, det är min personlighet som avgör om jag är delaktig eller inte.

Alla borde ha rätt till att kunna vara delaktig i fritidsaktiviteter och hobbyer, men ibland kan det behövas specialarrangemang eller hjälpmedel för att man skall kunna få samma möjlighet att delta som alla andra. Delaktighet handlar också om att få en möjlighet att kunna vara delaktig i olika verksamheter som samhället erbjuder. För informanterna handlar delaktighet om att man som människa har en möjlighet att välja om man vill vara delaktig eller inte. För att detta skall vara möjligt förutsätter det att omgivningen är tillgänglig. Rätten att vara med i ett sammanhang oberoende av funktionsvariation eller vilken situation man befinner sig i är också viktigt.

5.2 Informanternas erfarenheter av tillgänglighetsprocessen vid tillgänglighetsärenden

Gruppdeltagarna har alla erfarenheter av tillgänglighetsärenden. De har alla erfarenheter av hur tillgänglighetsprocessen fungerar. Tillgänglighetsprocessen för gruppdeltagarna handlar om hur det praktiskt går till när de har ett ärende som gäller tillgänglighet och hur de går vidare med ärendet. I nuläget råder det en oklarhet i vem de skall ta kontakt med när det gäller olika ärenden som berör tillgänglighet. Det leder till att ”någon” kontaktas, sedan bollas deras ärende vidare bland olika personer och de vet inte vart ärendet har försvunnit eftersom kommunikationen upplevs bristfällig.

D: ...”man vet ju inte vem man skall ta kontakt med, ..man tar kontakt med nån...sen bollas saken bland olika personer.., man vet ju inte vart det har försvunnit”

C:...”Det skulle vara bra om man skulle få ett svar att ärendet kommit fram, tack för initiativet”

F:...”Där tycker jag att myndigheterna slavar, de kunde svara på mail, ringa, mail är ju lättillgängligt...svara tillbaka, en bra växande välmående kommun lyssnar på sina invånare, att man känner sig bekräftat”

Ofta behövs flera upprepningar av samma ärende, men oftast får man nog tag i en person ifall man inte ger upp utan kontaktar på nytt upprepade gånger. Det är inte alltid är lätt för en privatperson att veta vem man skall ta kontakt med, det gäller att försöka att inte ge upp och man bör kunna ta egna initiativ. För gruppdeltagarna är det viktigt att känna att man kan vara med och påverka, att få sin röst hörd. Känslan av att inte bli hörd eller att inte få ett svar, upplevs irriterande. De talade också om känslan av nonchalans som upplevs då man trots upprepade skrivelser till instanser inte får något svar. Det leder till att man upplever att ingen bryr sig, men det är också frågan om ovisshet. Det är en ovisshet och otrygghet över om ärendet har kommit fram eller inte. I dagens samhälle torde det vara lätt att svara på e-post och med en fungerande kommunikation blir det inte avbrott i kommunikationen. Det är viktigt att våga ta egna initiativ om man vill kunna påverka, därför att alla kanske inte alltid tänker på vad det finns för olika individuella behov.

Man måste orka vara aktiv, skriva rapporter till olika instanser, myndigheter, ta fotografier och bifoga så att man kan bevisa hur det ser ut i verkligheten och hur det i sin tur påverkar tillgängligheten. De menar att om det skulle finnas klara och tydliga direktiv vart och till vem man skall vända sig beroende på vilket ärende man har så skulle det underlätta. Det skulle också underlätta om det finns en direkt kontakt. Gruppdeltagarna önskar en klarare och öppnare dialog mellan handikappservicen och de personer som ansvarar för tillgänglighetsärenden. Gruppdeltagarna ansåg att tillgänglighetsprocessen vid tillgänglighetsärenden skulle underlättas om Raseborg hade en handikappinformatör eller tillgänglighetsombudsman som man kunde vända sig till direkt och som kunde svara på frågor. De var medvetna om att det redan finns flera städer i Finland som har tillgänglighetsombudsmän och då vet kommuninvånarna vart man skall vända sig när man har tillgänglighetsärenden. Informanterna ansåg att om det skulle finnas en

handikappinformatör så skulle hen kunna ta emot information och föra vidare informationen till rätt ställe.

D: ... ” de finns ju kommuner som har en tillgänglighetsombudsmän som just sysslar med såna här frågor som handlar om tillgänglighet”

C: ... ” Privata personer har nog svårt att veta vart man skall skicka /”vi borde ha en handikapp informatör i Raseborg”

B: ... ”åtminstone en person som tar emot information och för den vidare, meddela att man tagit emot den, för vidare, så att man vet om det kommit fram och att man överväger och man får känna sig uppskattad”

Informanterna vill tydliggöra att det är viktigt att man alltid meddelar att man tagit emot information, att kommunikationen fungerar. De är eniga om att det är viktigt att känna sig uppskattad. Gruppdeltagarna anser att det borde finnas representanter som går ut i samhället och ser hur det ser ut och vad som kunde förbättras, men det innebär att de ser efter allas behov. De betonar att det är viktigt att tillgänglighetsprocessen fungerar för att den skall kunna stödja till ökad tillgänglighet och upplevelse av delaktighet.

Tillgänglighetsombudsmännen kommer dagligen i kontakt med tillgänglighetsfrågor och de har erfarenheter av tillgänglighetsprocessen. En tillgänglighetsombudsman upplever att det inte finns en tillgänglighetsprocess och att det borde finnas en plan som definierar ansvaret mellan olika organ och som staden eller kommunen kunde följa.

1: ... ” Ei ole olemassa yhtä esteettömyysprosessia! Tarvitaan koko kaupunkia koskeva suunnitelma, jossa määritellään eri virastojen väliset vastuut. ”

Tillgänglighetmännen upplever ibland organisationens verksamhet som ett hinder för att det tar tid innan informationen når ut till allmänheten. Det skulle krävas en mera serviceorienterad tjänstedesign samt ökade informationskanaler.

2: ... ” No prosessissa se että eri hallintokunnat tai eri toiminnat ei ymmärrä sitä esteettömyyttä ja sillä ala ei sitten huomioidakaan. Semmonen välinpitämättömyys se että ei ole omia asenteet vielä kohdallaan”

Tillgänglighetsombudsmännen har ibland erfarenheten att allmänheten inte alltid vet var tjänsten finns. De vet inte vad de har rätt till eller var de kan få rådgivning. Andra upplevda hinder är att det förekommer negativa attityder som t.ex. att tillgänglighet är dyrt eller svårt.

3: ... ” *Et asenteet on just niin negatiivisia...siis että esteettömyys on niin kallista tai se on hankalaa että ei tiedetä vaikka tiedetään niin rakentamisprosessi esimerkiksi on hirveen että pirstaleinen vaikka suunnitelma olisi oikein niin toteutus saattaa olla väärä eli se on paljon paljon sellaista että tarvis oikeastaan jokaisessa kohdassa olla vähän valvoja*”

4: ... ” *Kyllä niitä varmasti on. Mä näkisin että ainakin yksi on ihan semmoinen perinteinen niinkuin se tulee ihan semmoisesta hallintokulttuurista ja ylipäätään siitä tavastella toimitaan joka ei oo aina selvästi taas tavallisille kuntalaisille. Eli se että ihmiset ei aina tiedä mistä he saa palvelua ei tiedä mihin ne on oikeutettuja eikä myöskään mistä ne voi neuvoja saada*”

Tillgänglighetsombudsmännen upplever ändå att de har fina möjligheter att vara med och påverka i samhället, de kan påverka genom att ge utbildning och genom att öka medvetenheten om olika behov som förekommer och uppstår. Tillgänglighetsarbeten kräver förhandlingsförmåga och kräver samarbete med olika aktörer. Som tillgänglighetsombudsman finns det möjlighet att ta fram olika tillgänglighetsprogram.

1: ... ” *Esteettömyysasiamies voi halutessaan vaikuttaa paljon asioihin. Esteettömyystyö vaatii hyviä neuvottelutaitoja, yhteistyökykyä ja yhteistyötä eri tahojen kanssa*”

2: ... ” *No mahdollisuudet ovat mun mielestä se kouluttaminen ja sen tietoisuuden lisääminen ja miten mä sanoin aikaisemmin yhdenvertaisuussuunnitelma toivottavasti tuo vielä siihen prosessiin ymmärrystä että mistä on oikesti kysymys.*”

5.3 Ett samhälle som är anpassat för alla

Hela vårt samhälle borde vara uppbyggt och anpassat så att det stöder till ökad tillgänglighet och upplevelse av delaktighet. För att detta skall lyckas är det viktigt att både brukare och yrkesprofessionella samarbetar. En smidig och fungerande tillgänglighetsprocess som stöder till ökad tillgänglighet och upplevelse av delaktighet

behövs. Brukarna bör enkelt kunna veta vart de tar kontakt och med vem ifall de har något tillgänglighetsärendet. Gruppdeltagarna diskuterade hur de upplever Raseborg med tanke på Universal Design samt hur man kunde få ett jämlikt samhälle i Raseborg. För de flesta av informanterna var begreppet Universal Design obekant, några hade hört benämningen men visste inte med säkerhet vad det innebär.

S: ... *"har hört om universal design, men vet inte vad det är" "här finns det nog inte"*

F:... *"kanske det är möjligt, jag undrar hur möjligt det är"*

De anser att det skulle behövas mera anpassade hjälpmedel t.ex. en rollator som kan användas när man endast har en arm till förfogande efterlystes. De upplever att omgivning är vacker men att den behöver moderniseras. Det skulle vara viktigt att det skulle göras en god planering redan i byggnadsskedet och att det skulle vara viktigt att man redan i tidigt skede kunde beakta allas olika individuella behov, det handlar mera om god och långsiktig planering. Deras erfarenhet är att olika individuella behov inte beaktas och det leder till försämrade tillgänglighet vilket kan medföra delaktighetsinskränkning. Gruppdeltagarna är medvetna om att det finns regler, riktlinjer och lagar som bör följas men deras erfarenheter är ändå att man inte tillgodosett allas behov. De är medvetna om att olika individuella lösningar kostar, och man bör tänka längre fram än den aktuella situationen. De önskar att beslutsfattarna planerade för längre fram i tiden och att man vid olika planeringsskeden av t.ex. nybyggen skulle bjuda in experter från olika områden. En åsikt är ofta gratis och det skulle vara viktigt att lyssna till olika professionella yrkespersoner och vi som brukare och erfarenhetsexperters kunskap.

D:... *"de säger ju alltid att det kostar, de alternativen som skulle passa alla är så kostsamma, men man måste ju tänka framåt och längre än bara i nuet. De lösningarna som kostar lite mera nu så tjänar ju alla.. så de borde gå framåt med de som planerar"*

G: ... *"Om man bygger något nytt så borde de ju redan i planeringsskedet bjuda in föreningar ..en åsikt är ju ändå gratis"*

B: ... *"det här med Universal Design upplevs ofta som ett utopiskt tänkande...liksom det är ju omöjligt att få ett samhälle anpassat så att det passar alla"*

Gruppdeltagarna önskade ett ökat samarbete mellan de olika föreningarna. Det skulle göra det lättare att föra gemensamma förslag till staden. En av informanterna konstaterar att Universal design upplevs ofta som ett utopiskt tänkande och menar att det i praktiken kan bli svårt att få ett samhälle anpassat så att det passar precis för alla men hen menar att ifall Universal design skulle bli mera känt och allmänt accepterat så skulle man inte tänka att det är något konstigt. De var alla eniga om att om vårt samhälle skulle ha mera Universal Design skulle det stödja till ökad tillgänglighet och ökad upplevelse av delaktighet.

Tillgänglighetsombudsmännen besitter en viktig kunskap och de arbetar för att samhället och omgivningen skall vara uppbyggt och anpassat så att det stöder till ökad tillgänglighet och upplevelse av delaktighet. Det behövs också fungerande tillgänglighetsprocess som stöder till ökad tillgänglighet och upplevelse av delaktighet. Tillgänglighetsombudsmännen är alla eniga om att tillgänglighet är allas rättighet. För att detta skall lyckas är det viktigt att både brukare och yrkesprofessionella samarbetar.

1:....” *Ilman muuta, sehän on jo perustuslaissa*”

3:....” *On, mun mielestä se on kaikkien oikeus. Siis perustuslakihan sen siitä puhuu jo että se on ihan samaa millaisena on esimerkiksi on syntynyt mitä uskontoja tunnustaa tai joku vamma niin ympäristö pitäisi olla esteetön ja samaa puhuu esimerkiksi yhdenvertaisuus- ja tasaarvolaki että siinä mainitaan erityisesti esteettömyys, samoin kuin rakennuslaissa.*”

6 DISKUSSION

Syftet med examensarbetet var att utreda erfarenheter om tillgänglighet och delaktighet i Raseborg bland personer med olika funktionsvariationer och tillgänglighetsombudsmäns professionella erfarenheter och kunskap om tillgänglighetsfrågor. Representanterna från de olika föreningarna, äldrerådet och föräldern med barnvagn bidrog med betydelsefull erfarenhetsbaserad kunskap som var viktigt att inkluderas till detta arbete. De fyra tillgänglighetsombudsmännens professionella erfarenheter och kunskap om tillgänglighetsfrågor gav arbetet en bredare och djupare perspektiv.

Resultatet visar att personer med funktionsvariationer ofta möter olika hinder och likgiltiga attityder som gör att de inte kan vara delaktiga och jämlika i samhället. Alla människor har rätt till ett samhälle som är tillgängligt så att de kan få möjlighet till delaktighet. FN-konventionens artikel 9 redogör för tillgänglighet och det innebär att alla personer med funktionsvariationer skall ha samma möjlighet som alla andra att leva ett självständigt liv samt erbjudas möjlighet att delta i olika aktiviteter. Alla personer har också rätt till ett aktivt deltagande och självbestämmande rätt. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är viktig i hänseende till delaktighet och den skall bidra med att stärka de mänskliga rättigheter för personer med funktionsvariationer och stödja till att dessa sker utan någon form av diskriminering. (Finlands FN-förbund 2015) Det betyder att personer med funktionsvariationer skall ha samma rättigheter och friheter utan diskriminering, det gäller alla medborgerliga och politiska rättigheter men också ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Alla människor har rätt till ett samhälle som är tillgängligt så att man får en möjlighet till att vara delaktig.

Gruppdeltagarnas erfarenhet och förståelse av delaktighet var mera inriktad på den fysiska miljön. De säger att miljön måste vara tillgänglig för att man skall kunna vara delaktig och uppleva delaktighet. Tillgänglighet handlar för dem om hur man kan ta sig fram till ett ställe, hur man kan komma in i byggnaden eller den aktuella verksamhetspunkten. Det handlar om hur man kan röra sig i byggnaden eller i området, om det finns tillräckligt med utrymme att röra sig. Delaktighet innebär så mycket mer än den fysiska miljöns inriktning. Molin (2004) har redogjort för olika former av delaktighet som har nämnts tidigare i arbetet. Han menar att begreppet engagemang är av stor betydelse när man pratar om delaktighet. Om en person skall kunna vara engagerad i det hen gör så måste hen ha en medvetenhet, tillgång och intresse för verksamheten.

Alla gruppdeltagarna hade erfarenheter av tillgänglighetsärenden och erfarenheter av hur tillgänglighetsprocessen fungerar. De var alla eniga om att det förekommer en oklarhet i vem de skall ta kontakt med när det gäller olika ärenden som berör tillgänglighet. Det är inte lätt för en privatperson att veta vem man skall ta kontakt med, det är viktigt att kunna ta egna initiativ. Det är viktigt att känna att man kan vara med och påverka, att få sin röst hörd. Som invånare bör man vara aktiv, vara i kontakt till olika instanser, myndigheter, ta fotografier och bifoga att så att man kan bevisa hur här det ser ut i verkligheten och hur det i sin tur påverkar tillgängligheten.

Gruppdeltagarna efterlyser klara och tydliga direktiv vart och till vem man skall vända sig beroende på vilket ärende man har. De var alla eniga om att tillgänglighetsprocessen skulle förenklas och underlättas om det fanns en direkt kontakt. Gruppdeltagarna önskar alla en klarare och öppnare dialog mellan handikappservicen eller till de personer som ansvarar för tillgänglighetsärenden. Gruppdeltagarna ansåg att tillgänglighetsprocessen vid tillgänglighetsärenden skulle underlättas om Raseborg hade en handikappinformatör eller tillgänglighetsombudsman som man kunde vända sig till direkt och som kunde svara på frågor. De var medvetna om att det redan finns flera städer i Finland som har tillgänglighetsombudsmän och då vet kommuninvånarna vart man skall vända sig när man har tillgänglighetsärenden. Informanterna diskuterar att om det skulle finnas en handikapp informatör så skulle hen kunna ta emot information och föra vidare informationen till rätt ställe. De betonade att det är viktigt att tillgänglighetsprocessen fungerar för att den skall kunna stödja till ökad tillgänglighet och upplevelse av delaktighet.

Tillgänglighetsombudsmännen i sin tur upplever organisationens verksamhet som ett hinder, inte med avsikt utanför att det tar tid innan informationen når ut till allmänheten. De efterlyser en mera serviceorienterad tjänstedesign samt ökning av informationskanalerna. Allmänheten vet inte alltid var de får tjänsten, vet inte var de har rätt till eller var de kan få rådgivning. En tillgänglighetsombudsmännen upplevde att det inte finns en tillgänglighetsprocess och att det borde utvecklas en tydligare plan som definierar ansvaret mellan olika organ och som staden eller kommunen kunde följa. Andra hinder som tillgänglighetsombudsmännen upplevde är att det lätt förekommer negativa attityder som t.ex. att tillgänglighet är dyrt eller svårt. Schneidert et al (2003) menar att mycket handlar om attityder och utbildning och att man kan påverka omgivningsfaktorerna utifrån ICF-klassifikationen som är hindrande för en person att delta i en aktivitet, omgivningens eller miljöns påverkan för funktion. Omgivnings- och personliga faktorer är viktiga i konstruktionen med tanke på funktionsvariationen. De möjligheter som tillgänglighetsombudsmännen upplevde som möjligheter inom tillgänglighetsprocessen var att de upplevde att de kan påverka genom utbildning och genom att öka medvetenheten hos människorna ute i samhället. Forskningen stöder också att det är viktigt att utbilda människorna. Lid (2014) vill öka förståelse för Universal

design och med betoning Universal design som ett subjekt inom tvärvetenskaplig forskning och undervisning också mera mångprofessionellt. Det är viktigt att ta med både rehabiliteringspersonal, brukare, arkitektur och stadsplanerare i processen för att den skall lyckas. Även Hitch et al (2012) har implikationer för både klinisk praxis och professionell utbildning inom Universal design. De betonar att det som hindrar uppbyggandet av Universal design är dåligt samarbete inom de olika yrkesgrupperna som skall bygga upp Universal design. Även Ergenoglu (2015) menar att det är viktigt att utbildning sker inom ämnet Universal Design också inom arkitektutbildningen. Att arbeta med tillgänglighetsarbete kräver förhandlingsförmåga, och att man samarbetar med olika aktörer. Som tillgänglighetsombudsman har man också möjlighet att ta fram olika tillgänglighetsprogram och man får vara innovativ.

6.1 Metoddiskussion

Det här arbetet är en kvalitativ studie baserat på intervjuer. Syftet med examensarbetet var att utreda erfarenheter om tillgänglighet och delaktighet i Raseborg bland personer med olika funktionsvariationer och tillgänglighetsombudsmäns professionella erfarenheter och kunskap om tillgänglighetsfrågor. Arbetets trovärdighet har granskas enligt Graneheim & Lundman (2004). De säger att den kvalitativa forskningen bör vara trovärdig, pålitlig och kunna stå för överförbarhet.

Den kvalitativa datainsamlingsmetoden baserade sig på en fokusgruppsintervju och fyra individuella intervjuer. Till fokusgruppintervjun skulle deltagare från åtta olika handikappföreningar inkluderas. Det är ett lämpligt deltagarantal när man skall genomföra en fokusgruppintervju. De olika handikappföreningarna valdes ut genom lottdragning, på så sätt kunde forskaren inte påverka vilken handikappförening som skulle delta utan det var slumpen som avgjorde det. Deltagarna i fokusgruppintervjun fick information om deltagande för intervjun via sin respektive förening, på det här sättet hade alla deltagare möjlighet att själva bestämma över sitt deltagande. Av de åtta stycken föreningar som valdes ut att delta i studien uteblev endast två personer. Därmed kan konstateras att deltagande var högt hos de olika handikappföreningarna vilket stöder studiens trovärdighet.

Till de individuella intervjuerna kontaktades de sju stycken tillgänglighetsombudsmän som finns i Finland. De fick information via e-post av forskaren själv. Fyra stycken tillgänglighetsombudsmän valde att delta i studien, därmed fanns ett bortfall på tre stycken. För det här arbetets omfattning anser forskaren att det var ett tillräckligt stort deltagande och att bortfallet inte har påverkat resultatets trovärdighet p.g.a att resultatet var mättat.

Trovärdighet och pålitlighet influeras av insamlingsmetoden. Det var ett bra val att använda intervjuer som datainsamlingsmetod intervjuer. I fokusgrupps intervjuen så fick gruppdeltagarna möjlighet att tillsammans prata om sina erfarenheter om tillgänglighet och upplevelse av delaktighet samt vad de har för erfarenheter av tillgänglighetsprocessen i Raseborg. I en gruppintervju så får gruppdeltagarna stöd av varandra men de kan även tänkas att forskaren skulle fått andra resultat om det istället skulle ha utförts individuella intervjuer. Fokusgruppintervjun hade en lugn och trygg atmosfär och forskaren upplever att alla vågade tala. Intervjun lyckades och alla informanter fick utrymme d.v.s. alla fick möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter. En del informanter hade lättare att uttrycka sig och deltog därmed mer än andra i diskussionen, men som intervjuare kunde jag styra intervjun och diskussionen samt vid behov ställa följdfrågor så att alla alltid deltog mera eller mindre i diskussionen för varje temaområde. En intervjuguide hade sammanställts på förhand till som stöd med färdiga temaområden som grund. De olika temaområdena till intervjuguiden växte fram genom bearbetning av arbetets bakgrund. Om andra temaområden hade förekommit i intervjuguiden kunde det kanske ha gett andra resultat. Trovärdigheten och pålitligheten angående intervjuerna hade möjligen ökat om forskaren provat intervjuguiden och använt sig av en testintervjuer hos en grupp, då hade frågorna vid behov kunnat förändras innan de riktiga intervjuerna. Det finns alltid en risk med att man som forskaren omedvetet påverkar informanterna med hur de svarar, forskaren har försökt att vara neutral, lyhörd och observant under intervjuerna och varit noga med att alla får tid att svara och diskutera, därigenom ökar trovärdigheten för arbetet.

I de individuella intervjuerna med tillgänglighetsombudsmännen ville forskaren se efter gemensamma erfarenheter och tankar hos tillgänglighetsombudsmännen, det är innehållet i vad det säger som är det viktiga. Intervjuerna bidrog med både yrkes- och erfarenhetsbaserad kunskap samt med övrig viktig information som är värdefull till detta arbete. De fyra individuella intervjuerna med tillgänglighetsombudsmännen skedde på

finska. Eftersom finska inte är forskarens första språk kändes det tryggt att ha en intervjuguide med färdiga frågor på finska samt att intervjuerna ljudbandades in på dator, så att forskaren sedan kunde lyssna på dem i lugn och ro i repris. En informant hade lämnat skriftliga svar på alla frågor p.g.a hens hörselnedsättning och där kunde således inte några följdfrågor ske. De tre andra informanterna talade mycket och delade fritt av sig av sina erfarenheter. Intervjuguiden skapades av forskaren och bestod av 15 färdiga frågor. Trovärdigheten och pålitligheten angående de individuella intervjuerna hade möjligen ökat om forskaren prövat intervjuguiden och använt sig av en några testintervjuer. Då hade frågorna vid behov kunnat förändras innan de riktiga intervjuerna. Även här har forskaren försökt att vara neutral, lyhörd och observant under intervjuerna och varit noga med ge tillräckligt med svarstid och ställt följdfrågor, därigenom ökar trovärdigheten för arbetet. En informant hade lämnat skriftliga svar på alla frågor p.g.a hens hörselnedsättning och där kunde således inte några följdfrågor ske. De tre andra informanterna talade mycket och delade fritt av sig av sina erfarenheter

Det kändes viktigt och tryggt för mig som ovan forskare att ha intervjuguiderna som stöd för att vara säker att hållas till ämnet, trots att individuella intervjuer är bekant område för mig som fysioterapeut.

Alla informanter från både fokusgruppintervjun och från de individuella intervjuerna hade gett sitt samtycke till att intervjuerna fick spelas in vilket underlättade transkriberingen. Alla intervjuer ljudbandades in på dator för att sedan kunna transkriberas av forskaren själv. Det var utmanande att utföra transkriberingen själv, men det var ett lyckat val, på så sätt kunde forskaren komma djupare in i materialet. Forskaren försökte att hålla sig öppen för materialet och hade ingen förutbestämd tanke om materialet. Materialet kondenserades och delades upp till meningsenheter för att ligga som grund för själva analysen. Forskaren genomförde analysen själv enligt Graneheim & Lundman (2004). Det var första gången som forskaren använde sig av metoden och det kan eventuellt påverka studiens trovärdighet. Forskaren har läst och reflekterat över innehållet upprepade gånger och på så sätt öka förståelsen för materialet. Texten delades in i tre domäner; delaktighet, tillgänglighet och Universal Design. Följande skede blev att urskilja meningsenheter genom att markera texten som sedan kondenserades, på så sätt fick forskaren en klarare bild av materialet. Texten komprimerades, abstraherades och slutligen fick en kod. Genom att sortera koderna så kunde forskaren lättare återge data ur ett

annat perspektiv. Genom att se på meningsenheterna av olika karaktärer, kunde forskaren lättare se vad det handlar om och därefter sätta rubriker på meningsenheterna man kunde se att de hör ihop. Det var ett utmanande men också inspirerande att sätta rubriker på meningsenheterna. Följande steg var att sätta upp kategorier och sub-kategorier, flera koder med likande innehåll gav en kategori. Eftersom data innehåller erfarenheter och upplevelser var det svårt att först hitta lämpliga kategori eftersom flera data skulle passa in på flera ställen. Som stöd för att hitta lämpliga kategorier använde sig forskaren av Lundman & Graneheim (2004) regel, att en kategori svarar på frågan vad. Forskaren kunde sedan förena innehållet i kategorierna och se närmare på vad det handlar om, på så sätt uppstod tre temanivåer: *Delaktighet kopplas till den fysiska miljön, Informanternas erfarenheter av tillgänglighetsprocessen vid tillgänglighetsärenden, Ett samhälle som är anpassat för alla*. Forskaren har använt citat från texten från intervjuerna i resultatredovisningen för att tydliggöra informanternas egna ord, det ökar studiens trovärdig. Under processens gång hamnade tyvärr mastersarbetet att ta semester drygt 8 månader för att sedan påbörjas igen, men eftersom allt material fanns transkiberat och ljudbandningen kvar så torde detta inte ha påverkat på arbetets trovärdighet. Det medförde endast att arbete planerade tidtabell inte kunde framskrida enligt plan. Under arbetets gång har diskussioner med handledaren förts regelbundet och forskaren har försökt att beakta handledarens synpunkter för att öka pålitligheten för detta arbete. Genom att ha inkluderat i arbetet både erfarenheter av personer med funktionsvariationer och de yrkesprofessionellas erfarenheter så ökade det arbetets pålitlighet och trovärdighet. Resultaten från denna studie medför överförbarhet till den kliniska praxis inom Rseborgs Stad, Handikappservice enheten och resultaten kan användas när de vill utveckla ärenden inom tillgänglighetsfrågor. Forskaren anser att den röda tråden har hållits under hela arbetets gång vilket ökar arbetets trovärdighet.

7 AVSLUTNING

Att arbeta med detta mastersarbete på sidan av arbetslivet och övriga vardagen har varit en arbetsdryg och lång process. Det har ändå varit en omväxlande, givande och intressant process att se hur arbetet utvecklats, hur det har vuxit från en idé till resultat. Jag har lärt mig mycket genom att ha fått möjligheten att skriva och arbeta med detta

arbete. Ett stort tack till alla mina informanter som delat med sig av sina kunskaper, upplevelser och erfarenheter.

En tanke som vuxit fram under processen med det här mastersarbetet är vilka möjligheter det finns att lättare få fram brukares erfarenheter av tillgänglighet och delaktighet och samtidigt förbättra tillgänglighetsprocessen. I Sverige har bl.a. Göteborgs stad utvecklat en mobilapplikation. Det handlar om att kommunen registrerar ärenden som kommer in och gör sin bedömning av ärendet. Det kräver naturligtvis en person som hanterar information som kommer in via appen. Det är en intressant idé att arbeta vidare på appen och härmed ett konkret förslag till vidareutveckling för att underlätta tillgänglighetsärenden och förbättra tillgänglighetsprocessen. Med en framtida app kunde det vara enkelt och smidigt att anmäla och informera om hinder och man skulle veta att informationen går vidare.

KÄLLOR

- Abdul Kadir, S., Jamaludin, M., 2012, Applicability of Malaysian Standards an Universal Design in Public Buildings in Putrajaya. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 2012, 36, 659-669 s.
- Abdul Kadir, S., Jamaludin, M., 2013, Staff Assistance as a Crucial Aspects of Accessibility in Public Buildings. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 2013, 101, 140-146 s.
- Bell, J., 2016, *Introduktion till forskningsmetodik*. Studentlitteratur, Lund. s. 311.
- Björk, ES., 2013, A Nordic Charter for Universal Design. *Scandinavian Journal of Public Health*, 2013;0, 1-6 s.
- Björk, ES., 2015, A new theme within public health science for increased life quality. *Scandinavian Journal of Public Health*, 2015;43, 85-89 s.
- Bickenbach, J., 2014, Universally design social policy: when disability diss appears? *Disability and Rehabilitation*, 2014;36 (16), 1320-1327 s.
- Dalen, M. , 2008, *Intervju som metod*. Gleerups utbildning AB, 144 s.
- Duncan, R., 2007, Universal Design- Clarification and Development. *North Carolina State University, USA*. 37 s.
- Diskrimineringslag 30.12.2014/ Tillgänglig: Finlex*
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2014/2014132510>. Hämtad 07.11.2015.
- Ergenoglu, A S., 2015, Universal design teaching in architectural education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 174, 1397-1403 s.
- Ekholm, S., Estlander, M., 2015, ordförande för Handikapprådet i Raseborg och Enhets chef på social-och hälsovårdens avdelning för handikappservice, *Intervju om tillgänglighet frågor i Raseborg* { muntl } 24.8.2015.

Finlands grundlag. 11.6.1999/731. Tillgänglig:

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731> Hämtad: 07.12.2015

Finlands FN-förbund 2015, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll. Sälökarin Kirjapaino Oy, Somero, 2015. https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_sv_net.pdf Hämtad 10.08.2018

FN:s konventionen. Tillgänglig: <http://www.un.org/disabilities/index.asp>. Hämtad 07.12.2015.

Folkhälsomyndigheten, 2014, På svenska. Tillgänglig:

<http://www.folkhalsomyndigheten.se/arnesomraden/livsvillkor-och-levnadsvanor/folkhalsans-utveckling-malomraden/delaktighet-och-inflytande-i-samhallet/> Hämtad: 14.01.2016

Global Finland. Tillgänglig:

<http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=245104> Hämtad: 5.9.2018

God vetenskaplig praxis i studier vid Arcada, 2018

https://start.arcada.fi/sites/default/files/dokument/ovriga%20dokument/god_vetenskaplig_praxis_i_studier_vid_arcada.pdf. Hämtad 13.08.2018

Graeheim, UH., Lundman, B., 2004, Qualitative content analysis in nursing research concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education Today*. 24, 105-112 s.

Ganskär, M., Höglund-Nielsen, B., Redaktörer, 2012, *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Studentlitteratur AB, Lund. 249 s.

Hashim, AE., Saimkon, SA., Ismail, F., Kamarudin, K., Mohd Jalil, N., Arriff, NM, 2102, Access and Accessibility Adult in Commercial Complex: Effectiveness In Respect to People with Disabilities (PWDs). *Procdia-Social and Behavior Sciences* 50 (2012) 452

Hussein, H., Yaacob, N., 2012, Development of Accessible Design in Malaysia. *Procedia-Social and Behavior Sciences* 68 (2012) 121-133

Hälso-och sjukvårdslagen 30.12.2010/1326, Tillgänglig:
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20101326> Hämtad: 07.12.2015

Hitch, D., Larkin, H., Watchorn, V., Ang, S. 2012, Community mobility in context of universal design: Inter-professional collaboration and education. *Australian Occupational Therapy Journal*, 2012;59, 375-383 s.

ICF, Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, 2015.

Tillgänglig:
<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/10546/2003-4-1.pdf> Hämtad 08.12.2015.

Imrie, R., 2012, Universalism, universal design and equitable access to the built environment. *Disability & Rehabilitation*, 2012; 34 (10): 873-882 s.

Johannessen, A., Tufte, P., 2010, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, uppl. 1:3, Malmö, Liber Ab, 280 s.

Kvale, S., Brinkman, S., 2014, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, tredje upplagan, 412 s.

Lagen om markanvändning och byggande. 5.2.1999/132 Tillgänglig:
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990132> Hämtad: 07.12.2015.

Lid, IM., 2014, Universal design and disability: an interdisciplinary perspective.

Disability and Rehabilitation, 2014;36 (16), 1344-1349 s.

Miesenberger, K., Petz, A. , 2014, Easy to Read on the Web- State of the Art and Research Directions. *Procedia Computer Science*, 318-326 s.

Molin, M., 2004, *Delaktighet inom handikappområdet- en begreppsanalys:*

Delaktighetens språk. Gustavsson, A (red.) Lund: Studentlitteratur, 237 s.

Myndighet för delaktighet, 2015, *Riktlinjer för tillgänglighet -Riv hindren*.

Elanders Sverige Ab 126 s.

Mäkitalo, M., red. 2015, Esteetömyysasiamies karsii kyyyksiä. *AVAIN,-Neurologinenaikuislehti*, nr 2, s.13-17.

Nordlund-Spiiby, R., 2018, Institutionen för hälsa och välfärd, THL.

Tillgänglig:<https://blogi.thl.fi/sv/om-att-anvanda-ratt-begrepp-funktionshinder-funktionsnedsattning-eller-funktionsvariation/>

Hämtad, 5.9.2018

Riksdagens Justitseombudsman, 2018,*Rättigheter för personer med*

funktionsnedsättning.

Tillgänglig:https://www.oikeusasiamies.fi/sv_SE/web/guest/rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning. Hämtad 25.09.2018

Sherlaw, W., Hudebine, H., 2015, The United Nations Convention on the rights of persons with disabilities: Opportunities and tensions within the social inclusion and participation of persons with disabilities. *Original Research Article*. *ALTER - European Journal of Disability Research* V, 9, Issue 1, 9-21 s.

Schneidert, M., Hurst, R., Millers, J., Ustun, B., 2003, The role of Environment in the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) *Disability and Rehabilitation*, 2003, 25, 11-12, 588-596 s.

Tillgänglighetsmän i Finalnd. 2015, *Intervju om tillgänglighetsfrågor och Universal Design* { muntl }. Transkriberade och bifogade till detta arbete februari 2016.

Winance, M., 2014, Universal design and the challenge of diversity: reflections on the principles of UD, based on empirical research of people's mobility. Universal design and disability: an interdisciplinary perspective. *Disability and Rehabilitation*, 2014; 36 (16), 1334-1343 s.

Åbo stads webbsida. Tillgänglig: <https://www.turku.fi/sv>. Hämtad, 27.03.2016

SVENSKA

BILAGA 1

Bästa Tillgänglighetsombudsman,

Mitt namn är Cecilia Löfgren och är studerande vid Yrkeshögskolan Arcada. Tillgänglighet är en förutsättning för att kunna uppleva delaktighet i samhället. Efter att Finland ratifierat FN-konventionen om rätten för personer med funktionsnedsättning så blir det viktigt för kommunerna att beakta konventionen och aktivt arbeta för att öka delaktigheten i samhället för personer med funktionshinder.

Inom ramen för mina masterstudier i rehabilitering görs en studie i samarbete med Raseborgs Stad med syfte att utveckla en modell för Staden Raseborg över hur tillgänglighetsprocessen kunde se ut för att uppnå ökad tillgänglighet och upplevelse av delaktighet för invånarna. För att kunna kartlägga detta önskar jag intervju de tillgänglighetsombudsmän som finns i Finland. Jag kommer att ställa frågor angående arbetsuppgifter och frågor som berör tillgänglighetsprocessen. Din yrkeskompetens och information bidrar med värdefull kunskap till mitt arbete. Intervjuen kommer att ske per telefon eller skype och planeras att utföras under augusti –september 2016. Intervjueven uppskattas till 45 minuter och sker enligt överenskommen tidpunkt. Du kommer att få frågorna sända per e-post en vecka innan planerad intervju. Med din tillåtelse kommer intervjuerna att bandas in, varefter de renskrivs och analyseras. Svaren behandlas anonymt så att ingen kan kännas igen i resultat- redovisningen. Du kan när som helst under undersökningens gång avbryta din medverkan utan att lämna någon förklaring. Det är endast forskaren själv som har tillgång till materialet, som förvaras i ett låst skåp på arbetsplatsen. Materialet som berör intervjuerna förstörs då rapporteringen är gjord. Ditt deltagande är av vikt för få kunskap om det arbete tillgänglighetsombudsmannen gör, som är en grund för att utveckla Raseborg till en mera tillgänglig kommun. Meddela mig per e-post om ni kan delta i studien senast 15.09.2016. I hopp om ditt deltagande.

Raseborg 01.08.2016

Med vänliga hälsningar,

Cecilia Löfgren, HYH Rehabilitering/ARCADA cecilia.lofgren@arcada.fi
+358 (0) 405260118

Annikki Arola, Examenarbetets handledare, MSc, Lektor i ergoterapi, doktorand. tel: +358 207 699 422 e-post: annikki.arola@arcada.fi

Tämä on kysely tutkimuksen osaanottamisesta

Hyvä Tiedottaja,

Tämä on kysely mahdollisuudestasi osallistua tiedottajana tutkintotyössäni. Tutkimuksen tavoitteena on näyttää miten esteettömyysprosessi toimii niissä kaupungeissa missä on olemassa esteettömyysasiamies, ja myös selvittää miten ihmiset joilla on toimintahäiriö Raaseporissa kokevat esteettömyyttä ja osallistumista. Sen perusteella on tarkoitus luoda Raaseporin kaupungille malli kehittääkseen ja parantaakseen esteettömyysprosessi asukkaiden osallistumisen helpottamiseksi. Kartoiittaakseni tämän on haastateltava suomessa toimivia esteettömyysasiamiehiä kuten myös raaseporin kunnassa olevia toimintahäiriötä kärsiviä. Tutkintotyöni perustuu aiempiin tehtyihin tutkimuksiin ja kyseessä ollessa haastatteluihin kvalitatiivisenä keräysmenetelmänä. Suunitelmaan mukaan haastattelut tehdään huhtikuun aikana 2016. Haastattelun kesto on noin 45 min. – 1 tunti. Ne nauhoitetaan ja sen jälkeen transkriptoidaan (transkriptointiyrityksessä) ja analysoidaan. Vastauksia käsitellään anonymisesti joten ketään tiedottajista ei voida tunnistaa tulostililyksessä. Tiedottajat voivat milloin vaan tutkimuksen aikana keskeyttää osallistumisensa. Kaikki haastatteluihin liittyvät materiaalit hävitetään kun tutkintotyö on julkaistu. Tavoite on saada työn valmiiksi kesä – elokuun 2016 aikana. Haastattelun ajankohta jokaiselle sopimuksen mukaisesti. Haastattelu tehdään skypella videokeskustelun tai nauhoitetun puhelun perusteella.

Raasepori Päivämäärä

Opeskilija YAMK/kuntoutus Arcada-Nylands Svenska Yrkeshögskola

Ystävällisin terveisin, Cecilia Löfgren, YAMK/kuntoutus /ARCADA
cecilia.lofgren@arcada.fi

+358 (0) 405260118

Tutkintotyön ohjaaja: Annikki Arola annikki.arola@arcada.fi Puh:+358 207 699 422

BILAGA 3

Bästa ordförande,

Mitt namn är Cecilia Löfgren och jag studerar vid Yrkeshögskolan Arcada. Tillgänglighet är en förutsättning för att kunna uppleva delaktighet i samhället. Efter att Finland ratifierat FN-konventionen om rätten för personer med funktionsnedsättning blir det viktigt för kommunerna att beakta konventionen och aktivt arbeta för att öka delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning. Inom ramen för mina masterstudier i rehabilitering görs en studie med syfte att utveckla en modell för Staden Raseborg över hur man kan förbättra tillgängligheten och upplevelse av delaktighet för invånarna. För att kunna kartlägga detta önskar jag utföra en gruppintervju med 10 personer från Raseborg.

Detta är en förfrågan om en föreningsmedlem från er förening vill och har möjlighet att delta som informant i masterarbetet. Personerna som deltar bör behärska svenska språket eftersom fokusgruppintervjun sker på svenska, de skall ha en sådan kognitiv förmåga att en gruppdiskussion kan genomföras. Det går bra att delta i diskussionen även med hjälp av alternativa kommunikationshjälpmedel eller teckentolk. Föreningsmedlemmar som är intresserade att delta kan anmäla sitt intresse till Er, varefter ni kan vidarebefordra kontaktuppgifter till undertecknad. Om flera personer visar intresse av att delta i studien, så kan föreningen tillsammans med de intresserade komma överens om vem som deltar. Det vore önskvärt att få svar från före den 7.7.2016. Bifogat finns ett informationsbrev som kan delges till medlemmarna med information om masterarbetet och intervjun.

Raseborg 16.06.2016

Med vänliga hälsningar,

Cecilia Löfgren, HYH Rehabilitering/ARCADA cecilia.lofgren@arcada.fi
+358 (0) 405260118

Annikki Arola, Examenarbetets handledare MSc, Lektor i ergoterapi, doktorand.tel:

+358 207 699 422 e-post: annikki.arola@arcada.fi

BILAGA 4

Bästa Föreningsmedlem,

Mitt namn är Cecilia Löfgren och jag studerar vid Yrkeshögskolan Arcada. Tillgänglighet är en förutsättning för att kunna uppleva delaktighet i samhället. Efter att Finland ratifierat FN-konventionen om rätten för personer med funktionsnedsättning blir det viktigt för kommunerna att beakta konventionen och aktivt arbeta för att öka delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning. Inom ramen för mina masterstudier i rehabilitering görs en studie med syfte att utveckla en modell för Staden Raseborg över hur man kan förbättra tillgängligheten och upplevelse av delaktighet för invånarna. För att kunna kartlägga detta önskar jag utföra en fokusgruppintervju under augusti 2016 med 10 representanter från olika föreningar för personer med erfarenhet av tillgänglighet i samhället. Er erfarenhetskunskap kan bidra med värdefull information som kan användas för att utveckla Raseborg till en mera tillgänglig kommun. Eftersom gruppintervjun sker på svenska så bör ni behärska svenska språket, det går bra att delta i diskussionen även med hjälp av alternativa kommunikationshjälpmedel eller teckentolk. Gruppintervjuen uppskattas till 1 timme och den sker på Raseborgs Fysioterapi Ab, Bryggerigatan 13, 10600 Ekenäs. Genom er tillåtelse kommer intervjuen att spelas in på video. Videon och intervjuen kommer enbart att behandlas, renskrivas och analyseras endast av mig. Svaren behandlas anonymt så att enskilda personer inte går att identifiera i det färdiga materialet. Ni kan när som helst utan orsak under undersökningens gång avbryta er medverkan utan att behöva motivera eller ange orsak till detta. Det är endast undertecknad som har tillgång till materialet och det förvaras i låst skåp på arbetsplatsen. Allt material som berör intervjuerna förstörs då rapporteringen är gjord. Ifall ni visar intresse att delta i studien anmäler ni ert intresse till ordförande för er före ing. Om flera personer visar intresse att delta så kan ni tillsammans komma överens om vem som deltar. Det vore önskvärt att få svar om ert deltagande före den 14.7.2016. Ordförande vidarebefodrar era kontaktuppgifter till mig, varefter jag kontaktar er med detalinformation om genomförandet.

Raseborg 16.06.2016

Med vänliga hälsningar,

Cecilia Löfgren, HYH Rehabilitering/ARCADA cecilia.lofgren@arcada.fi
+358 (0) 405260118

Annikki Arola, Examenarbetets handledare, MSc, Lektor i ergoterapi, forskare tel:+358 207 699 422 e-post: annikki.arola@arcada.fi

BILAGA 5

INFORMERAT SAMTYCKE

☐

Jag samtycker till att medverka i intervjustudien som ingår i Masterarbetet vid Yrkesöghögskolan Arcada vars syfte är att utveckla en modell för Staden Raseborg över hur tillgänglighetsprocessen kunde se ut för att uppnå ökad tillgänglighet och upplevelse av delaktighet för invånarna.

Jag har informerats om studiens syfte, om hur informationen samlas in, bearbetas och handhas. Jag har ävenen informerats om att mitt deltagande är frivilligt och att jag, när som helst kan avbryta min medverkan i studien utan att ange orsak.

Ort _____/Datum _____/År _____

Informantens Namnunderskrift

Namnförtydligande

TIEDOTTAJAN HYVÄKSYMINEN

☐

Suostun täten osallistumaan haastatteluun joka kuuluu Ammattikorkeakoulu Arcadan Maisteri-lopputyöhön. Lopputyön tarkoituksena on kehittää Raaseposrin kaupungille esteettömyysprosessii malli, jonka avulla voiyaisn lisätä asukkaiden esteetömyyttä ja osallistumista.

Minulle on selitetty lopputöyn tarkoitus, ja miten tietoa kerätään, käsitellään ja säilytetään. Minut on myös kerottu että osallistumiseni on vapaaehtoinen ja että minä voin syytä kertomatta keskeyttää osallistumistani tutkimukseen.

Paikka/_____Päivämäärä_____Vuosi_____

Tiedottajan allekirjoitus

Nimen selvennys

BILAGA 7

INTERVJUGUIDE FOKUSGRUPP/ BRUKARE (SVENSKA)

Datum : XXXXxxx, Plats: Raseborgs Fysioterapi Ab, Tid: xxxxx.

Närvarande:

Introduktion

Presentation av varandra och inledning av vi ska fokusera på när det gäller delaktighet och tillgänglighet, Universal Design, samt tillgänglighetsprocessen i Raseborg.

Temaområde Delaktighet

Det finns många olika sätt att beskriva delaktighet på. Enligt svenska Akademiens ordbok beskrivs delaktighet som "att ta del i något".

Inom ICF ser man aktivitet som en persons genomförande av en handling och delaktighet som en persons engagemang i en livssituation. (se Figur 2.) ICF (2015) definierar aktivitet som "en persons utförande av en uppgift eller handling".

- Vad är delaktighet för er? Vad tänker ni på när ni hör ordet delaktighet?
- Hur se ni på era möjligheter att vara delaktiga i samhället?
- Vad är det som gör det möjligt för er att uppleva delaktighet?
- Vad är det som kan vara hindrande för er att uppleva delaktighet?

Temaområde Tillgänglighet

Enligt svenska Akademiens ordbok) beskrivs tillgänglighet "som ställe eller lokalitet som man utan större svårighet kan nå, komma fram till resp. in i. upp på .Tillgänglighet är alltså en grund för att delaktighet skall kunna upplevas d.v.s omgivningen bör vara tillgänglig för att man skall kunna delta.

- Vad tänker ni på när ni hör ordet tillgänglighet?
- Vad är tillgänglighet för er?
- Anser ni att tillgänglighet en rättighet för alla? Beskriv närmare..
- Hur upplever ni tillgänglighet i staden Raseborg?

- Har ni någon gång stött på situationer som hindrar er tillgänglighet? I fall ja, beskriv närmare?
- Har ni haft ett ärende som gäller tillgänglighet? Ifall ja, hur har ni gått till väga?, Beskriv den processen?
- Hur skulle ni vilja att ett tillgänglighetsärende skulle fortlöpa, d.v.s. om ni har ett ärende som gäller tillgänglighet i Raseborg? (tillgänglighetsprocessen kunde vara i Raseborg? (Ideal)

Temaområde Universal Design

Universal Design handlar om att få omgivningar, byggnader, produkter och service mera tillgängliga för alla personer oberoende av ålder eller funktionsnedsättning.

- Känner ni till uttrycket Universal Design från tidigare?
- Hur tycker ni att Raseborg är enligt Universal Design tänkande?

**INTERVJUGUIDE/ TILLGÄNGLIGHETSOMBUDSMAN (SVENSKA/FINSKA)
HAASTATTELUOHJE/ ESTEETTÖMYYSASIAMIES**

Telefon eller skypeintervju

1. Hur länge har er stad haft en tillgänglighetsombudsman?
Kuinka kauan teidän kaupungillanne on ollut esteettömyysasiamies?
2. Hur sköttes tillgänglighetsärenden innan staden fick en tillgänglighetsombudsman?
Miten esteettömyyskysymyksiä hoidettiin kaupungissa ennen esteettömyysasiamiehen palkkaamista?
3. Vilka krav (utbildning) ställs det på en person som anställs till tillgänglighetsombudsman?
Mitä vaaditaan (koulutus) henkilöltä joka palkataan esteettömyysasiamieheksi?
4. Vilka arbetsuppgifter ingår i tillgänglighetsombudsmannen arbete när det gäller tillgänglighet?
Mitkä työtehtävät sisältyy esteettömyysasiamiehen työhön koskien esteettymyyttä?
5. Styrts arbetet mera av dig själv eller är det kunderna som styr vad som är på agendan?
Peruustuko työsi enemmän omin aloitteisiin tai asiakkaiden toivomuksiin?
6. Hur ser ni på tillgänglighet? Är det en rättighet för alla?
Kuinka tulkitset esteettömyyttä, onko se kaikkien oikeus?
7. Hur prioriteras tillgänglighetsfrågor? Hur gör du?
Kuinka esteettömyyskysymyksiä priorisodaan? Kuinka sinä teet?

8. Vad tycker du att är viktigt att tänka på när man arbetar med tillgänglighetsfrågor?
Mitä on mielestäsi tärkeä työskennellessä esteettömyyskysymyksien parissa?
9. Upplever du att det finns hinder i tillgänglighetsprocessen? Vilka i så ifall?
Onko mielestäsi olemassa esteitä esteettömyysprosesissa? Jos on, mitkä?
10. Vilka möjligheter upplever tillgänglighetsombudsmannen att det finns i tillgänglighetsprocessen?
Mitä mahdollisuuksia koet esteettömyysasiamiehenä että löytyy esteettömyysprosesissa? Miten esteettömyysprosessiin toimii?
11. Vet kunderna att de kan vända sig till er, och hur hittar kunderna er?
Ovatko asiakkaat tietosia teidän olemisesta ja löytävätkö asiakkaat teidät?
12. Om en kund vänder sig till er med tillgänglighetsärende, hur går processen till?
Kan ni beskriva hur processen förlöper från A-Ö d.v.s hur fungerar tillgänglighetsprocessen?
Jos asiakas kääntyy esteettömyysasiamiehen puoleen esteettömyysasiassa, kuinka asia käsitellään?
Voitko kertoa miten asia käsitellän alustan loppuun?
13. Är det någonting som ni skulle vilja förbättra eller utveckla i tillgänglighetsprocessen?
Minkälaisia kehityksiä /parannuksia voisi teidän mielletä tehdä esteettömyysprosesissa?
14. Om du skulle få planera en ideäl modell för hur tillgänglighetsprocessen skulle vara i din stad, hur skulle den vara?
Mikäli saisit suunnitella ideaalista esteettömyysprosessi-mallia omalle kaupungillesi, minkälainen se olisi?
15. Är det något du önskar tillägga? Haluatko lisätä jotain?